

Värmlands Anor

2001:3

September 2001

Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening

ISSN 1400-1047

Årgång 18

Pris 40:-

Arbetsfolk på Hynboholms gård i Grava. Bilden är insänd av Marianne Fröding som berättar: "Mannen längst ner på bilden i väst, keps, vit skjorta och högaffel är min mormors far Erik Huss f. 1864 Gunneruds gård, Alster. Han var ladugårdskarl på Hynboholms gård i Grava. Kortet är taget på Hynboholm, tyvärr vet jag inte vilken byggnad det är. Det lustiga är att Eriks far, Johannes var ladugårdskarl hos familjen Fröding på Gunnerud i många år innan de flyttade till Grava där de kom att arbeta hos Bengt Rudolf Fröding!! Tänk om de då visste att deras barnbarns barnbarns barn skulle heta Fröding!"

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse. Föreningen är ansluten till Sveriges Släktforskarförbund.

Organisationsnummer 873201-6897

Föreningens adress
c/o Sander, Norra Berghaget,
667 32 Forshaga
E-post: lgsander@algonet.se

Medlemsavgift
Medlemsavgiften är 120 kr för ordinarie medlem och 30 kr för familjemedlem (2001) till svenskt postgiro **46 96 60-5**. Medlemmar i Norge betalar 110 norska kronor + porto 40 respektive 30 kronor till svenskt postgiro **7877.08.16652**

Arkiv
Arkivcentrum Värmland, Box 475,
651 11 Karlstad. Telefon 054 - 61 77 00.

Besöksadress: Arkivcentrum Värmland,
Hööksgatan 2, Karlstad

Hemsida
www.genealogi.se/varmland

Styrelsen

Ordförande Lars-Gunnar Sander,
Norra Berghaget, 667 32 Forshaga.
Tel 054-872754 Mobil 070 634 81 87

Vice ordförande K-G Lindgren,
Linnévägen 11, 661 43 Säffle.
Tel 0533-14124, mobil 070-5228549

Sekreterare Gunnar Jonsson,
Älvhagsgatan 25, 661 40 Säffle.
Tel/fax 0533-10559

Kassör Liv Hagberg, Garvaregatan 4,
652 20 Karlstad. Tel 0730-327195

Ledamot Anette Carlsson, Hööksgatan 2A,
652 29 Karlstad. Tel 054-181872.

Ledamot Björn Grindegård, Skolgatan 2B,
667 22 Forshaga. Tel 054-873933

Ledamot Carl-Johan Ivarsson, V Takene,
Högbergstrud, 661 94 Säffle.
Tel 0533-64082.

Suppleant Arne Berg, Kila, Vässby 2,
661 94 Säffle. Tel. 0533-63088

Suppleant Sigvard Boström, Brosätter 317,
660 57 Väse. Tel 054-861055.

Suppleant Eva Fredriksson, Karlsg. 3C,
652 23 Karlstad. Tel. 054-189238

Suppleant Marianne Fröding,
Lambergsgatan 5, 652 21 Karlstad.
Tel. 054-853521

Valberedningen

Bernhard Granholm (sk), Ljunggatan 39C,
Grums. Tel 0555-61153

Rånald Engelbrekt, Spångbergsvägen 88,
682 32 Filipstad. Tel 0590-10181.

Ingrid Johansson, Värmskog, Sättra,
Klässbol. Tel 0570-461070

Materialförvaltare Kerstin Wallquist,
Gruvplan 9, 653 43 Karlstad.

INNEHÅLL

3	Elvaåring dödsdömd för skäggräck
4	Röjtjärn - det bortglömda finntorpet i Älgå
8	Äldre företagsarkiv som personhistorisk källa
12	Min farfar och hans släkt
18	Kerstin Modén in memoriam
19	Antavla 85
20	Ur andra medlemsblad
21	Antavla 86
22	Boktips
23	Höstens program
26	Föreningens utgivning av böcker och register

VärmlandsAnor utges som medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening. Bidrag till tidningen, synpunkter på inriktningen och tips om händelser för bevakning mottas tacksamt av Redaktören. Citat ur VärmlandsAnor får göras, om källa anges.

Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera och sätta rubriker i insända bidrag.

Upplaga 1200 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare
Lars-Gunnar Sander Norra Berghaget,
667 32 Forshaga. Tel 054-872754

Redaktör
Carl-Johan Ivarsson, V Takene, Högbergstrud, 661 94 Säffle.
Tel 0533-64082. cj.ivarsson@telia.com

Layout
Anette Carlsson, Karlstad, 054-18 18 72

Tryck
Tryckeri AB Knappen, Karlstad

Manusstopp för 2001:4 är 4 november 2001

Elvaåring dödsdömd för skäggyck på Hammarö 1666

Våra förfäder under 1600-talet hade förutom livets vanliga vedermödor också att kämpa med tidens drakoniska lagar, där förseelser som vår tid bedömer som bagatellartade kunde leda till en dödsdom. I Karlstads tingslags dombok för 1666 finns exempel på detta. Det är en elvaårig pojke som genom att vara uppstudsigt mot sina fosterföräldrar och rycka fosterfadern i skägget enligt Mose lag dömdes till lagens strängaste straff. Vi låter dombokens 1600-talssvenska få berätta om den djurvänlige Joen:

Anno 1666. d. 5. Octob. wardt rätt Laga Tingh hållit medh Allmogen aff Carlstads Tingslagh uthi Carlstadh, närvarandes Cronones Länsman thersammastädes, Wälfgh Torsten Andersson i Sundstadh, och effterskreffne Bolfaste och Edhsuorne Häradh Nämpnds män, som woro:

Oluff Gunnarsson i Grönäs.
Christopher Jönsson i Skiffue.
Joen Oluffsson i Wåle.
Nils Persson i Skiffue.
Oluff Elofsson i Torp.
Per Andersson i Ketterudh.
Sven Nilsson i Takene.
Håkan Joensson i Önnerrudh.
Joen Persson i Sandbäcken
Per Joensson i Rudh.
Oluff Håkansson i Gumpetan.
Elof Eriksson i Woxnäs.

Då kom Scholemestaren i Carlstadh och Kyrkeherden på Hammeröön, Würdighhe och Höghwällärde M. Johan Forsaeus, och anklagade en poike, widh Nampn Joen Persson, som war på sitt Elloffte Åhr, och hade nu sin hemwist uthi Torp thersammastädes å Frelse, för thet han hade skuffuit sin Fostermodher, Marit Larsdotter i Toffuerudh, som togh honom både Fadher- och Modherlöös, när han war icke mehr än fiorton dagar gammal, och hade icke allenast wäll upfostrat, uthan ock ehrliga hållit honom medh klädher och födhä alt här till, för hon råkade slå honom widh örat, för han nekte

Capellanens, Wällärde Herr Svens Hustru hästen, att köra en Byksåå neder till Siöön, som hon hade fått Hennes loff på, och thet så illa, att hon Marit ragade emoot Bämken, och ropade effter hielp. Och när fosterfadhren, Hans Joensson i Toffuerudh kom in och skulle slå samma poike therföre, tå togh han honom i Skägget, och hölt så länge, att Soldatehustrun Anna Hansdotter tillkom, och badh Poiken släppa Skägget, men han wille inthet, för än fosterfadhren måtte först släppa hans huffuudhäär. Thenne Poike Joen Persson nekte inthet här till, uthan lad före, effter thet kom ther aff, att han war öm om Hästen, för han hade näst förr dragit Harffwen. Icke wille heller Hans och Marit nu klaga på honom, uthan hade thet giordt tillförende för Kyrkeherden uthom Rätten, när gerningen var nys giord. När thetta öffuerlades aff thenne UnderRätten, syntes wäll thenne Joen Persson böra skonas medh något lindrigare straff än lyfflåt, för han war offuermaga. Men effter hoos honom röntes malitiam supplere aetatem, i thet han inthet wille taga en öhrfijl till godo, aff sin fostermodher, för hans otydige Målsmansdöme uthan sköff henne emoot Bämken, och när fosterfadhren fick honom therföre i Håret, grep ock honom i Skegget, och wille icke, uthan wilkor släppat; så dömbdes han androm till Sky

och Warnagel, att döden döo, effter Guds Lagh, Exod. 21.19. Nåden uthi all Underdån hemstäld och förbehållin then Högl. Kongl. Hoffrätten. Actum ut Supra.

*På Rättens wegnar
(sigill och ej tolkad namnteckning)*

Ordförklaringar:

livlåt = dödsdom
övermaga = omyndig
malitiam supplere aetatem = ondskan kompletterar åldern
otidigt målsmansdöme = olämpligt yttrande.

Domen är här citerad efter den version som översändes till Göta Hovrätt för prövning.

Hovrätten behandlade frågan den 6 december 1666 och beslutade att mildra domen, uppenbarligen med hänsyn till pojkens låga ålder: *Hvarföre ehrkennes pojken Jon för lyfsstraffet frij, och ledigh, Men skall för thenna sin förgriplighet efter predikan skarpt slåss medh rijs af Profhossen uthi Sochnestugun.*

Således fick unge Joen, som inte ville låna ut hästen till kaplanens hustru och som dessutom satte sig upp mot sina fosterföräldrar, en omgång av riset i sockenstugan.

Roy Olsson, Hammarö

Hjälp till att registrera!

Nytt från Värmlands släktforskarförening/ VärmlandsAnor har utkommit sedan 1984, och det nummer du håller i handen är om redaktören räknat rätt nummer 68 sedan starten. Som alla förstår så är innehållet i dessa nummer mycket blandat. En del har idag mindre intresse, men det finns också en stor skatt av värmländsk släkt- och personhistoria.

Styrelsen har beslutat att vi skall ta fram ett personregister till medlems-tidningen, och för detta behöver vi medlemmarnas hjälp. Några inom styrelsen

har visserligen börjat att registrera några nummer, men mycket arbete återstår att göra. För att registrera behövs en dator och ett lämpligt databasprogram, förslagsvis Excel eller Works databas. Det är också viktigt att registreringen följer en gemensam norm.

Så om du vill hjälpa till så hör du **innan du börjar** av dig till redaktören, berättar om vilket nummer du vill registrera och vilket program du tänker använda. Då får du också fler detaljer om hur registreringen skall bedrivas. □

Röjtjärn

det bortglömda finntorpet i Älgå

I mars månad 1652 anträdde finnen Lars Bertilsson från Gränsjörtorpet i Älgå socken den långa vandringen till Karlstad för att hos landshövdingen Thönitz Langman¹ ansöka om att på Ränkeseds skog i Älgå socken röja upp och anlägga ett torp. Enligt domboken från denna tid var Lars Bertilsson bosatt i Gränsjörtorpet. I mantalslängden från åren kring 1650-talets mitt fanns dock inte Lars upptagen. Förklaringen kan vara att Lars sannolikt tjänade dräng i Gränsjörtorpet och kom av den anledningen inte med i mantalslängden. Vid denna tid var det endast finnen Krut Måns Jönsson och hans familj som var bosatta där. Det är möjligt att det var hos honom som Lars Bertilsson var dräng. Mantalslängdens redovisning motsäger inte detta.

Troligtvis var inte försörjningsläget i Gränsjörtorpet speciellt gynnsamt vid den här tiden och det var nog detta, som var bakgrunden till att Lars försökte skaffa sig ett eget torp för sin försörjning. Tydligen hade Lars Bertilsson gjort ett gott intryck på landshövdingen, för den 10 mars 1652 utfärdade hövdingen ett tillstånd för Lars att på Ränkeseds skog ta upp och anlägga ett torp. Det fanns dock en restriktion i tillståndet, nämligen att torpet måste ligga minst en mil från byn och ej heller komma byns bönder till skada.

Så länge var allt gott och väl.

Bönderna klagar

Vid Jösse härads sommaring den 13-14 juli 1653 klagade bonden Elof Hansson och hans hustru Marit Nilsson i Ränkesed, över att finnen Lars Bertilsson utan deras och lov, en halv mil från byn, börjat fälla skog för att anlägga ett torpställe mitt i deras mulbetesområde.

Lars Bertilsson visar då för rätten det tillstånd som landshövdingen utfärdat för honom, som utvisar hans rätt att anlägga ett torpställe en mil in på Ränkeseds skog, med förbehållet att det inte åsamkar byns bönder någon skada. Detta har

nu skett, enligt de klagande bönderna från Ränkesed och rätten beslutade att nämnden innan nästa möte skall besiktiga torpstället samt att bedöma om det går att anlägga ett fjärdedels hemman i området.

Vid Jösse härads höstting kom ärendet upp på nytt. Som rätten beslutat på sommaringet, hade sex nämndemän vid Olofsmässetid besiktat torpröjningen och funnit att det inte kan anläggas något fjärdedels hemman i området utan att Ränkeseds bönder kommer till skada. Vidare konstaterades att röjningen anlagts en liten halvmil från byn Ränkesed och mitt i deras mulbetesområde. Nämnden ansåg vidare att ett hemman aldrig kan anläggas där beroende på att det är föga annat än stora berg, stenar och mossar. Därtill bedömdes jorden även vara mindre tjänlig för åkerbruk.

Nämndens beslut blev att Lars Bertilsson skall lämna torpet. Liksom många andra finnar trotsade Lars Bertilsson häradsrättens beslut. Han stannade kvar och fortsatte sin uppröjning av det han trodde skulle bli ett torp.

Men lagen har som bekant en lång arm, och detta gällde även i det här fallet. Lars blev instämd till sommaringet den 26 juli 1655, för sitt trots mot häradsrättens beslut samt för att bönderna i Ränkesed ånyo klagat över finnens framfart i deras mulbetesområde. Till anklagelserna anmäldes nu att han fortsatt uppbrytningen av torpet samt att han bränt av ett område med skog och fällt en stor mängd stora aspar, vilket kommit byn till uppenbar skada. Rätten beslutade återigen att Lars Bertilsson skall lämna torpet samt att han till landshövdingen avger ett löfte att så skall ske.

Vad som händer herefter är inte känt. Det troliga är dock att Lars Bertilsson denna gång åtlyder Jösse Härads beslut och lämnar torpet åt sitt öde. Det är okänt vart Lars Bertilsson flyttar. Så vitt jag vet, förekommer han inte mera i Jösse härads dombok. Vad det betyder är svårt

att spekulera om.

Om Lars Bertilsson verkligen infriade löftet till landshövdingen och lämnade torpet 1655, inställer sig frågan, vad hände egentligen med torpet tiden därefter. Domboken från Jösse härad skvallrar inte om någon juridisk fortsättning på fallet. Ej heller kan man i Älgå sockens kyrkoarkivalier finna något, som styrker bosättning på torpet förrän på 1830-talet. Kan detta betyda att torpet legat öde under nära två seklar? Mycket talar för det. Med tanke på den rättsliga turbulens, som rådde under Lars Bertilssons tid vid Röjtjärnet, är det troligt att det husbygge, som Lars uppfört på torpet, varit av mycket enkelt slag. Den källare man ser en rest av idag, kan vara platsen där Lars Bertilsson hade sin bostad under sin nybyggartid vid Röjtjärnet.

Vem var Lars Bertilsson?

Vem var då finnen Lars Bertilsson från Gränsjörtorpet? Som jag inledningsvis noterat förekommer Lars Bertilsson i Jösse härads dombok vid fyra tillfällen under 1650-talet. Vid alla tillfällena är han noterad bosatt i Gränsjön i Älgå socken. Som jag också nämnt, har han aldrig varit mantalsskriven där och därför har jag dragit den enkla slutsatsen, att han varit dräng där, och av det skälet inte blivit förd i mantal.

Vad jag vet är, att det inte funnits så många Bertilssöner bland finnarna i Västvärmland. Jag har studerat Jarl Ericsons bok *Finnar i väst* utan att finna någon, som Lars Bertilsson med säkerhet kan härledas till. Han kan möjligen vara en son till Bertil Kilpoinen f. ca 1595 från Lenungen. Bertil Kilpoinen hade flera söner och Lars skulle kunna vara

¹ Landshövding i Värmland-Dal 1648 – 1655. Hette ursprungligen Tönnes Henriksson Lang, f. den 18 febr. 1601 i Viborg. Han adlades 1650 och antog då namnet Langman. Langman dog den 27 maj 1656.

den äldste av dem. Detta är mycket osäkert och får ses som en ren gissning. Lars Bertilsson kan vara av en helt annan släkt och kommit från en helt annan trakt. En teori är att han möjligen skulle kunna vara av Krut Måns Jönssons släkt, eftersom han sannolikt bodde hos honom och möjligen också var hans dräng.

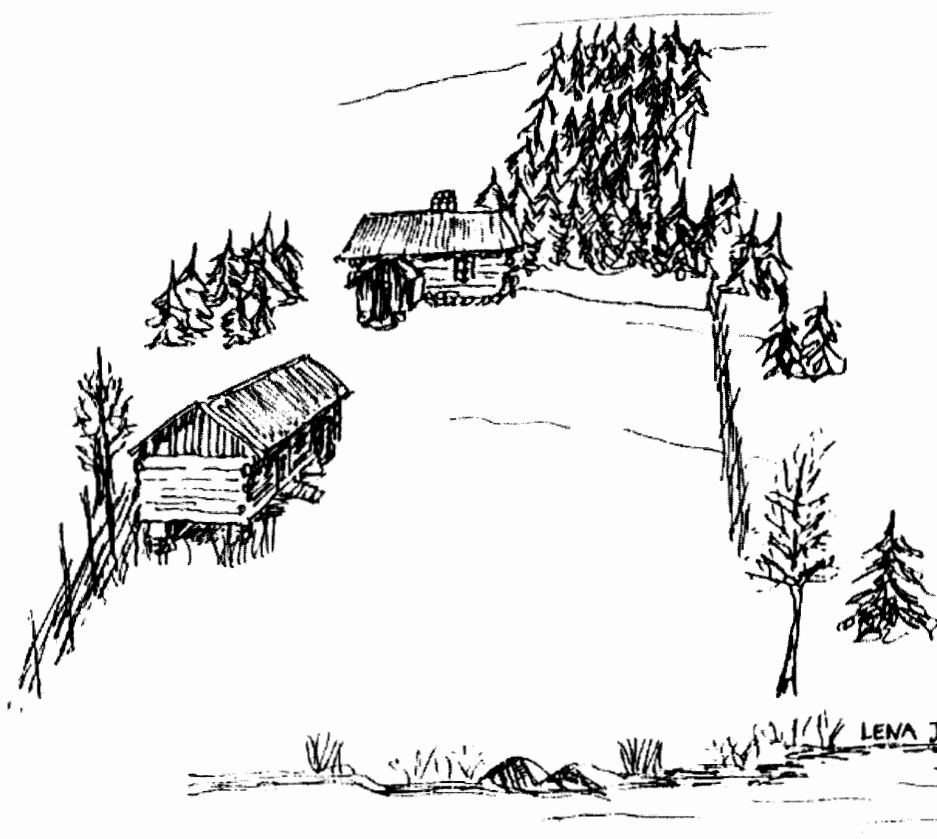
Ett är dock helt säkert. Det är att han trots allt började uppodlingen av ett torp på Ränkesedsskogen, som sedan skulle bli hem och försörjningskälla för ett antal människor, ända fram till början av 1900-talet.

Folktraditionen

Folktraditionen har annat att berätta om torpet Røjtjärnet, vilket naturligtvis har sin förklaring. Om det är som jag tror, har torpet kanske stått öde mer eller mindre från 1650-talets mitt fram till 1800-talets början. En uppodling vid den tidpunkten var med stor säkerhet att hänföra till en nyodling. Allt talar för att det återigen var stor och grov skog, som måste huggas ner och stubbar brytas upp för att de små tegarna återigen skulle kunna ge skördar.

Detta skulle kunna vara en förklaring till att människor, som växte upp under slutskedet av 1800-talet inte kände till det som skett tvåhundra år tidigare. Med andra ord var den uppodling som skedde på 1800-talet, den som de kände till och som för dem var den ursprungliga. Men även här haltar den muntliga traditionen, vilket jag kommer att redovisa i det följande.

Första gången jag hörde talas om torpet Røjtjärn, var när jag var i 10-årsåldern. Det var min mamma, Julia f. 1906, som berättade att hennes farfar Anders Andersson f. 1811, hade brutit upp torpet i mitten av 1800-talet. För mig var detta en sanning ända fram till juni 1995. Jag fick då till min förvåning se i Älgå sockens födelse- och dopbok, att en pojke, som fått namnet Petter, fötts vid Røjtjärnet år 1836. Föräldrarna var inhyses Olof Persson f. 1796 och hustrun Karin Andersdotter f. 1795. Detta var i och för sig inget märkligt. Det var tidpunkten som förvånade mig. Det kunde inte vara Anders Andersson, som röjt och odlat upp torpet. Han kom dit först år 1845. Var detta riktigt? För att få mera klarhet i detta, tittade jag i husförhörslängden för den aktuella tid-

Så här kan torpet vid Røjtjärnet ha sett ut. Teckning av Lena Jordán, Arvika

punkten. Jag fann då, att det i Ränkesed fanns en inhyses Olof Persson f. 1796 med hustrun Karin Andersdotter f. 1795.

Var det då Olof, som var den förste bebyggaren i den andra odlingseran vid Røjtjärnet? Det skulle kunna vara så. Det som gör mig tveksam är att prästen i husförhörslängden skrivit "inhyses". Det skulle betyda, om man skall tolka det bokstavligt, att Olof med familj flyttat in till någon eller till ett hus som någon annan ägde. I så fall fanns det redan ett hus vid Røjtjärnet när Olof kom dit 1830. Kan huset vid tjärnet möjligen ha varit en slags säterstuga för bönder i Ränkesed, och som uppförts i ruinerna efter Lars Bertilsson?

I Arvid Erviki bok Folkminnen från Glaskogen del 1 på sidan 26, finns ett par kortare stycken om Røjtjärnet. Det första handlar om Knabbern eller Knabber-Lars. Visserligen är stycket behäftat med felaktigheter men är ändå intressant i det här sammanhanget.

Karl Andersson f. 1869 i Sättra på Älgå finnskog, har berättat för Ervik att Knabber-Lars var den förste bebyggaren vid Røjtjärnet. Han berättar också att denne Lars skulle vara far till Magnus

på Trångstad på Järnskogs finnskog. Karl Anderssons berättelse är både fel och rätt. Jag tror dock inte att det är Karl Andersson, som farit med felaktigheter. Karl var känd som en mycket trovärdig person och med ett mycket bra minne. Jag är därför benägen att tro, att det är Ervik som antingen hört fel eller missuppfattat Karl Andersson. Min teori är därför att

- Knabber-Lars inte hette Lars. Hans namn var Olof. Tillnamnet Knabbern kan vara riktigt. Det var således Olof Persson det var fråga om.

- Namnet Lars kan ha hängt kvar i folktraditionen ända från Lars Bertilssons tid och sedan blandats ihop Olof Persson.

- Knabber-Olof, jag kallar honom så nu, var inte far till Magnus på Trångstad. Han var däremot svärfar till Magnus. Magnus var således gift med Olof Perssons dotter Marta.

- Karl Anderssons uppgift om att Knabbern var den förste bosättaren vid Røjtjärnet är riktig i så motto att han var den andra nybyggaren vid Røjtjärn. Finnen Lars Bertilsson var den förste.

I brist på tillförlitligt källmaterial, går jag

ut ifrån att Olof Persson var den andre som var bosatt vid Røjtjärnet, och att han ånyo delvis bröt och odlade upp torpet. Det är helt säkert flera av de efterkommande torparna, som också deltagit i detta arbete.

Namnet Røjtjärn

Enligt Ernviks sagesmän skall tjärnet från början hetat Rødingtjärnet på grund av det i tjärnet funnits gott om røding. Min morbror Emil f. 1901, som var en jägare och fiskare av stora mått, mindes aldrig någon røding i tjärnet och hade ej heller hört talas om att det funnits någon där. Den, som känner till rødingens krav på biotop förstår, att Røjtjärn aldrig kan ha varit något rødingvatten. Tjärnet är beläget i ett mossområde och är vad man kallar ett humusvatten. Förutsättningarna för att rødingen kunnat leva och fortplanta sig i ett tjärn av denna karaktär är så gott som obefintliga. Det kan därför helt uteslutas att namnet uppkommit på grund av förekomst av røding.

Min teori är att tjärnet från början helt enkelt kallats för Røjtjärn. Teorien bygger på att torpet røjdes, bröts och odlades vid tjärnet. En odling av det här slaget kallades förr för røjning och kommer från det gamla verbet rødia.

En annan teori, men med sämre bärning, är att tjärnet kan ha hetat Røstjärn. Denna teori har sin grund i att på östra sidan av tjärnet, helt nära, går rågången mellan hemmanena Ränkeseid och Rådane. På såväl nordöstra, som sydöstra sidan om tjärnet, vinklar rågången och bildar hörn, där s.k. hörnrös finns upplagda. Det finns även rågångar mellan fastigheter på ränkeseidssidan, som vinklar i uppenbar närhet av tjärnet.

Vad som är det egentliga ursprunget till namnet är svårt att säga, men det mest sannolika är att det kommer från det gamla ordet rødia och att Røjtjärn skulle kunna vara det ursprungliga. Äldre personer i bygden kallade alltid tjärnet för Røjtjärn och det ger också styrka åt den förstnämnda teorien.

Personer bosatta på torpet

Vilka människor har då bott på torpet Røjtjärn? Den först dokumenterade bosättaren är således finnen Lars Bertilsson f. ca 1615. Som jag nämnt tidigare är det inte känt var han var född eller vilka hans föräldrar var.

Det finns ej heller uppgifter om han hade någon familj.

Vi vet genom domböcker att han fick landshövdingens tillstånd att uppodla mark på Ränkeseids ägor 1652. Vi vet också att han förvisades därifrån 1656. Detta skulle betyda att han under en treårsperiod mer eller mindre arbetade med sin nyodling vid Røjtjärn. Troligtvis bodde han temporärt där eftersom han enligt domböckerna var bosatt i Gränsjön.

Den som får betecknas som nybyggare nummer två vid Røjtjärnet är Olof Persson. Olof kom som 11-åring tillsammans med sina föräldrar, Per Jacobsson f. 1763 i Östra Sund, Arvika och hans hustru Marit Persdotter f. 1771, till torpet Kasserstorp eller Smedstorp, som det hette på den tiden. Torpet var beläget inom hemmanet Gørdsbyn i Älgå socken.

Per står antecknad som torpare fram till omkring 1820 då sonen Olof tydligen tar över torpet.

Olof gifter sig i början av 1820-talet med Britta Jansdotter f. 1789 i Arvika, och får 1821 en son som fick namnet Johannes. Familjelyckan blev kort för Olof. Redan i juni 1823 dör hustrun Britta. Olof lämnar Smedstorp 1824 och flyttar till Ötorpet, som ligger vid sjön Gladå kern, väster om Våldalen i Älgå socken. I husförhörlängden står Olof antecknad som nybyggare, vilket sannolikt är en sanning med modifikation, eftersom Ötorpet kan vara det äldsta torpet i området och blev troligen brutet strax efter mitten på 1600-talet av finnättlingen Sigfrid Andersson.

Olof blir inte Ötorpet trogen någon längre tid. Han gifter sig för andra gången den 25 oktober 1825 med Karin Andersdotter f. 1795. Hon var från Bondestorp i Järnskogs socken. Paret flyttar 1828 till Gränsjön, där de står antecknade som inhyses hos bonden Per Mattsson, som då sannolikt var bosatt i Sättra. Där föddes också parets första barn, dottern Marta den 18 oktober 1829.

Samma år flyttar Olof med sin familj till Ränkeseid, i husförhörlängden är han först noterad som nybyggare och sedan som inhyses till bonden Simon Bryntesson. Om Olof från början var inhyses på själva gården eller om han flyttade direkt till denna gamla boplaten vid Røjtjärn är osäkert. Enligt födelseboken

är sonen Petter född vid Røjtjärn den 8 juli 1836. System Stina är antecknad, som född i Ränkeseid 23 mars 1833, detta gäller även den yngste i familjen, sonen Anders, som är född den 28 september 1838. Det mest troliga är att de barn, som är noterade födda i Ränkeseid, också är födda vid Røjtjärn. Røjtjärn var som bekant ett torp under hemmanet Ränkeseid.

Senare bosättare

Den tredje bosättaren vid Røjtjärn var Anders Andersson f. 1811 och hans hustru Kajsa Ersdotter f. 1815. Anders var född öster om södra Örsjön i torpet Kol-lången, Frøbols hemman, Älgå socken. Torpet kan i äldre tider även ha kallats för Vasstjärnstorp. Kajsa var dotter till den helige krigaren Erik Evensson-Kling och född i Våldalen, Glasnäs hemman, Älgå socken.

Såväl Anders som Kajsa var före giftermålet städslade på gårdar i Ränkeseid. Det var kanske därför ingen tillfällighet att de efter giftermålet den 13 oktober 1845 flyttade till Røjtjärn, som ägdes av den gård där Anders arbetade som dräng. Paret fick fem barn under sin tid på torpet: Alfred f. 15/10 1846, Erik f. 14/11 1848, Karolina f. 3/11 1850, Johannes f. 24/7 1853, och Kristina f. 17/11 1855. Paret bor kvar på torpet fram till 1859 då de flyttar till Tjärntorp på Älgå finn-skog. Där föds sonen Gustaf 1/4 1861. Han dör 22/9 1861.

Efter Anders Anderssons avflyttning 1859 står förmodligen torpet obebott under ca tio år.

År 1869 flyttar avsk. fältjägaren Olof Olsson f. 14/2 1831 från Mellgård i Älgå och hans hustru Stina Persdotter f. 3/2 1843 från Köla socken till torpet. Under deras tid där föds åtta barn: Olivia f. 29/11 1869, Kristina f. 15/6 1872, Johan f. 18/2 1874, Maria 17/9 1876, Emma f. 22/1 1879, Axel f. 22/10 1881, Karl Hjalmar f. 21/5 1884 och Oskar f. 29/12 1886.

Familjen bodde troligtvis på torpet fram till 1887, då de flyttar till Sulvik, till en mycket liten stuga som kallades för "Tåa". Olof dog 1890. Dottern Emma gifte sig med en herrkonfektionist, som hette Haglund från Karlskoga och fick bland annat en dotter, som blev gift med den i västra Värmland mycket kände kreaturshandlaren Gösta Persson från

Ordföranden har ordet

Vid det här laget är det väl många som upptäckt vilket fantastiskt hjälpmedel som Anbytarforum utgör. Anbytarforum finns på Internet, om det till äventyrs är någon som inte känner till detta. Här kan man ställa frågor och efterlysa anfäder och i förekommande fall få svar redan efter någon timme om det vill sig väl. Mot bakgrunden av detta kan man undra om VärmlandsAnor liksom andra släktforskartidningar framgent verkligen behöver ha en eller annan sida med "anor sökes"? Där får ju en frågeställare vänta på ett eventuellt svar i ca tre månader. Tänk om alla efterlysningar från hela Sverige i stället kunde kanaliseras till Anbytarforum! Skulle inte det vara effektivt? Här invänder naturligtvis vän av ordning och menar att alla släktforskare inte har tillgång till dator och Internet. Jo, det är förstås riktigt, men skulle man inte kunna tänka sig att föreningarna hjälpte sådana medlemmar att lägga in efterlysningar på Anbytarforum och agerade anbytemäklare (se där ett nytt ord)? Risken är naturligtvis att den som sitter inne med ett eventuellt svar, inte har tillgång till Internet. Men det är väl en risk man i så fall får ta.

Tyvärr kan man inte komma ifrån att

Anbytarforum missbrukas i viss omfattning. Ibland får man en känsla av att folk efterlyser anor som man mycket lätt kan slå upp i en kyrkbok på samma enkla sätt som man slår upp ett namn i telefonkatalogen. Så finns de som inte kan skilja på sockennamn och andra ortnamn eller som placerar en socken i fel landskap. En del frågeställare saknar helt elementära kunskaper i släktforskning och frågar om enkla saker som utförligt beskrivs i läroböcker i ämnet. Stundom önskar man att det skulle fordras ett slags körkort för att få tillträde till Anbytarforum, men det kanske är att gå för långt.

Jag kanske är överkänslig för vissa ordval som en del använder i sina efterlysningar under Anbytarforum, men jag reagerar i alla fall för några saker. Våra anfäder levde i ett synnerligen ojämnt klassamhälle. Det är ingenting som vi släktforskare kan ändra på. Att därför till exempel tala om en bondes eller torparens fru, som en del envisas med att göra, anser jag vara ren historieförfälskning. Det var ju bara adeln och därmed jämförbara ståndspersoner som höll sig med fruar. Alla andra fick nöja sig med hustrur. Likaså tycker jag det låter konstigt när man talar om en 1700-talsmänniskas pappa

eller mamma.

Så till en annan sak. Från och med halvårsskiftet flyttades arv och bouppteckningar från tingsrätterna till skattemyndigheterna. Det kanske inte är alla som känner till att bouppteckningarna är offentliga handlingar och därmed inte är behäftade med sekretessregler i likhet med kyrkböckerna. Om man söker eventuellt levande okända släktingar till sig själv eller någon annan, så kan en sökväg vara att via Sveriges dödbok (CD-ROM) gå till bouppteckningen där vederbörandes arvingar finns angivna. Från den tingsrätt jag anlidade, gick det att kostnadsfritt rekvirera kopior av bouppteckningar. Man får hoppas att skattemyndigheten kan erbjuda samma utmärkta service.

På tal om service, så gnällde jag en smula i förra numret av VärmlandsAnor över SVAR:s långa leveranstider. Nu verkar det emellertid som om man börjar få ordning på torpet uppe i Ramsele. Den senaste beställningen jag gjorde kunde man leverera inom en vecka. Bravo SVAR, fortsatt så!

Lars-Gunnar Sander

Röjtjärnet...

Fortsättning från föregående sida

Degerängen i Arvika.

När Olof Olsson med familj flyttar från Röjtjärnstorpet, flyttar Anders Persson, "Gädden", dit. Förmodligen alldeles omgående. Om hans hustru Kristina någonsin kom dit är osäkert, eftersom hon dog i sitt föräldrahem i Västra Högvalta, Arvika socken, den 19 maj 1888. Anders bodde tillsammans med sin dotter Anna Kristina på torpet fram till 1890, då de flyttar till Vik i Älgå socken. Dottern emigrerar till Nordamerika i oktober 1906.

Torpets storlek och bebyggelse

Röjtjärnstorpet har varit förhållandevis

litet. Vid mätningen på ekonomiska kartan från 1880-talet, ser det ut som det varit ett drygt halvt hektar, vilket skulle betyda att torpet möjligen skulle kunnat försörja en ko. Stugan, som var belägen i södersluttningen mot tjärnet, var ungefär 8 meter lång i östvästlig riktning och 5,5 meter bred i nordsydlig riktning, med förstuga på ungefär 2x2 meter belägen i det sydvästliga hörnet. Stugan har förmodligen haft två rum varav det östliga troligen varit köksutrymmet.

I sydväst från stugan räknat, 30 meter, stod sannolikt en ladugård sammanbyggd med en lada samt en annan mindre byggnad, troligtvis ett skjul eller bod. Källan var belägen ca 20 meter från stugan, alldeles i kanten av myrmarken, och

är synlig än idag. Källaren var belägen ca 15 meter norr om stugan och var förhållandevis välbyggd med ett innermått av ca 2,5x2,5 meter.

Epilog

Om Anders Persson "Gädden" var den siste, som bebodde torpet är osäkert. Det finns uppgifter om att en kvinna, som hette Kari, skulle ha bott där i början av 1900-talet. Denna uppgift har hitintills inte gått att belägga med hjälp av kyrkböcker eller andra dokument. Fram till att uppgifterna om pigan Kari belagts på ett eller annat sätt, förblir dock "Gädden" åtminstone för mig, den sist boende på torpet Röjtjärn. Torpet som har sina anor från mitten av 1600-talet.

KG Lindgren

Äldre företagsarkiv som personhistorisk källa

Föredrag av Håkan Axelsson vid Släktforskdagarna 1999

Inledning

Det är förvånansvärt få som använder sig av företagsarkiv. Det kan naturligtvis bero på att de inte omfattas av någon offentlighetsprincip, men det kan också bero på att de inte är lika lättillgängliga som folkbokföringen, som är mikrofilmad. Men det finns väldigt mycket att hämta i dem. Det finns mycket information där som inte finns annorstädes och ibland strider informationen i företagsarkiven mot folkbokföringen. Anders Norberg på riksdagens bibliotek och arkiv skrev sin avhandling om sågverksarbetare på Alnön och hittade en väldigt massa folk i räkenskaperna som fortfarande var folkbokförda på Värmlandsnäs. De kunde jobba i sågverk på Alnön i årtionden men aldrig vara mantalsförda där.

Jag skall försöka intressera er för att rota lite mer i företagsarkiv. Jag är sedan åtta år chef för Näringslivsarkiv i Norrland. Vi är en ideell förening som har till syfte att magasinera företagsarkiv, att erbjuda företag att hyra in sina historiska arkiv hos oss, att vara konsult både åt företag och andra som är intresserade att betala för våra tjänster samt att främja användandet av norrländska företagsarkiv i forskningen.

Vad finns bevarat?

Man får inte förvänta sig att man kan hitta allt. När jag arbetade på Riksarkivet fick vi många telefonsamtal och en dag blev jag utskälld för att vi inte hade ett visst arkiv. Vi skulle väl ha "Björndammens bruk" från 1622 för då hade "min förfader" bott och jobbat där och då ville den uppringande nu ha fram lönespecifikationerna för anfadern. Då jag sade att det inte finns någonting kvar av detta, fick jag en utskällning. Det var ju ett totalt kulturellt haveri att Riksarkivet inte hade räddat de delarna. Det visade sig att det inte var någon annan som hade några papper heller, så det var inte något

som jag tog åt mig.

Det är inte helt slumpen som styr vad som blir kvar. För det första skall man utgå från att allt inte har dokumenterats. Det finns ett mönster i vilka företag som över huvud taget skapar arkiv. Flera faktorer påverkar bland annat vilken bransch företaget hör till. Bergsbruk, järnbruk och manufaktursmide var en bransch som skapade handlingar. Det var en "tung industri". Med många sysselsatta, ägare och kunder uppstod ett behov att skriva upp sina transaktioner.

Men det finns en sektor i denna bransch, som är helt odokumenterad och det är bergsmansbruket, d v s de masugnar och hammarsmedjor som drevs av bergsmän. De drevs ofta på samma sätt som byns kvarn - man ägde den tillsammans och man delade på blåsningsdygnen. Den största delägaren fick börja blåsa sina dygn och sedan ta bort sin utrustning och sina drängar, och så fick nästa komma dit. Det finns som regel ingen gemensam redovisning av hur hyttorna sköttes. Samma sak gällde om bergsmanshammare. Den delades så att man hade sina dygn då det fanns vattenföring i bäcken och då smidde man. Det finns ingen bokföring alls därför att sådan behövdes inte.

För tyngre och mer kapitalkrävande verksamhet är det större sannolikhet för att man har skapat papper. Från handel, hantverk och jordbruk finns ingenting som regel. Naturligtvis kan ett jordbruk inom ramen för ett större gods, en större egendomsförvaltning vid en herrgård, ett slott eller ett järnbruk avsätta räkenskaper. En vanlig bonde var inte bokföringskyldig. En annan faktor är storleken - man har kanske verksamhet på flera orter; man måste kanske rapportera till ägaren, chefen, eller från en driftenhet till en annan - leder som regel till att det blir en del dokument bevarade. Man kan då, om har tur, hitta sin lilla bergsmanshytta eller bergsmanshammare. Om ett bruk

var adelsägt eller köpmannaägt kanske bruksförvaltaren gick på hytte- eller smedjestämman och tog reda på vad det var som sades och rapporterade detta till patron.

En annan faktor som styr bevarandet är verksamhetstidens längd. Har man hållit på en kort period så går det fort att kasta bort papperen. Jag brukar säga att det som inte tar mer än en dag att bära ut till containern, det bär man ut till containern och då är det ingen som sett att det varit ett arkiv.

Jag pratade med den tryckare som framställer våra trycksaker: "Hur har du med ditt företagsarkiv?" - "Jag har inget arkiv" svarade han. - "Ja, men du är ju bokföringskyldig" sade jag varpå han svarade: "Men det är väl inget arkiv". Det är precis vad det är, fast ur hans perspektiv var det som något man var tvingad att ha ifall skattemyndigheten skulle komma.

Den sista faktorn jag skall beröra är ägarbild. Vem var det som ägde verksamheten? Det är inte alltid så harmoniskt det här med ägarbild av gamla bruk. Där spatserar en adelsman eller en köpman omkring och kallar sig för brukspatron. I själva verket kan han vara skuldsatt upp till hattbrättet. Det är väl som med dagens egnahem eller villaområden. Formellt sett är man ägare, men reellt är det banken som äger huset man bor i.

Den främsta inverkan detta har på arkivbildningen är att ägarens skulder för brukets verksamhet och inkomsterna av försäljningen inte är bevarade. Det betraktades som hans privata problem att sälja, köpa och belåna. I några få fall vet vi att så kallade "patronböcker" eller "disponentböcker" finns bevarade. De avslöjar skuldsättningen och hur det då visar sig att bruket i verkligheten var pantsatt till ett handelshus eller två i Stockholm, eller belånat till hälften hos Jernkontorets fonder.

Vad finner vi för människor i arkivmaterialet?

Om vi håller oss till 1800-talets företagsarkiv, så vad hittar vi för folk i det materialet? Ja, vi hittar naturligtvis ägaren - men oftast pro forma. Man kan se honom tillsammans med stora penningtransaktioner fram och tillbaks. Men vad de där transaktionerna egentligen innebär är det inte säkert att man vet.

Vi hittar personalen naturligtvis. Fram till att industrialismen slår igenom i mitten av 1880-talet hittar man all personal på ungefär samma villkor i avräkningsböckerna. Därefter hamnar de på lite olika sätt. Ju större driften blir ju mer komplicerad är lönesättningen. När man kommer in på att man skall räkna ackord och timlöner, så lyfter man ut personalen ur avräkningsböckerna och lägger dem separat i lönelistor eller avlöningsböcker, som då kan vara nog så knepiga att dechiffrera.

Vi kan hitta köpare av företagets produkter. Om kunderna köper direkt från bruket och framför allt från de bruk som har manufaktursmede, d v s det egna stångjärnet smids ner till redskap, kan man hitta vilka bönder som köper spadar och hur ofta.

Man kan ibland i bruksarkiven inte hitta några kunder utan allt vad bruket producerat är levererat till handelshus i Stockholm. Det ger en fingervisning om att man inte var fri att agera som man ville utan man var nog i realiteten skuldsatt till ett handelshus, som då förskotterade utav den intäkt som skulle komma genom utskräppning av exportjärn.

Man kan också hitta leverantörerna. Jag funderar på om den mängd av namn som finns i avräkningsböckerna verkligen styrker påståendet att det rådde stridigheter mellan bruken och bygden runt omkring. Jag tror att det är en efterhandskonstruktion. Jag har letat efter de här bråken i rättsväsendets arkiv och jag har inte hittat dem.

I räkenskapsmaterialet kan man också hitta myndighetspersoner som kyrkoherdar, kronofogdar, landsfiskaler och liknande. Men det varierar mycket från företag till företag och på vilken ort det är frågan om.

Räkenskaperna

Att forska i räkenskapsmaterialet kräver att man försöker sätta sig in i den äldre

tidens bokföringsmetoder. Bokföringen har ändrats. Den har alltid följt lagen. Det betyder att man följde en av de få paragraferna i Handelsbalken i 1734 års lag ända fram till 1850-talet. I 1734 års lag står det att köpehandelsman skall hålla ordentliga böcker över sina affärer. Det står inget mer. Idag har vi en bokföringslag som med kommentarer är 5 cm tjock. På 1850-talet inför man den första bokföringslagen och den kräver att man skall vara noggrannare. I och med att man går över till aktiebolagsform för bruk och industrier blir det ännu mer noggrann bokföring för då har man som regel flera ägare. Aktiebolagsformen gör ju det möjligt att samla hop pengar från en större skara människor och styra detta utan att var och en skall vara med och bestämma i verksamheten. Det kräver då bättre räkenskapsmaterial.

Det primära underlaget, den dagliga kladden på bruket, är vanligtvis det mest intressanta. Oftast är den bortstādad, oftast har man renskrivit böckerna för att det skall se snyggt och prydligt ut. Man har inte alls samma krav i de gamla lagtexterna att det skall vara en omedelbar, daglig bokföring. I en årgång av Skebo bruks räkenskaper finns det uppteckningar längst bak i boken när boken var färdig och överlämnad till patron. Bokföringsåret slutade i oktober-november och böckerna var som regel färdigskrivna i maj året därpå. De kan alltså inte ha fungerat som någonting att göra bokslut på för att styra nästa års budget och följa upp verksamheten, utan jag vill tro att man använde dem som lexikon att slå upp i. Man kan gå tillbaks i räkenskaperna och se vad vi har haft för transaktioner med den och den. Då får det gärna se vackert ut för vi kanske måste gå till tinget och visa upp räkenskaperna också.

Underlagen är bortstādade men har man tur, hittar man ett verk som kanske inte haft så stora krav på renskrifter. Jag har sett ett litet manufakturverk som så småningom blev sågverk där man dag för dag infört i avräkningsböckerna vad var och en sysslade med och vilken ersättning han fick och hur många timmar han jobbade, om det var ett helt dagsverke, halvt dagsverke, kvinnodagsverke eller gossdagsverke. Sedan byter man ägare på det här verket. Den gamla ägaren bodde på orten och hade alltså en kontinuerlig uppföljning och kunde se vad

som hände. Men den nye ägaren bor i Stockholm - 60 mil bort - och då vill han ha redogörelsen i sammandrag i stället och då försvinner detaljerna plötsligt. Men man kan ju gotta sig åt dem som finns.

Systemet med böcker varierar från företag till företag. Ett exempel på en avräkningsbok är att man har uppslag med vänster- och högersidor. Högst upp på varje sida står kontohavarens namn och ett sidnummer. På debetsidan finns en tidsangivelse, en textspalt, en sidhänvisningsspalt som är en nyckel i materialet och en summeringsspalt. På andra sidan finns samma uppställning.

I årets början kan finnas en ingående balans på kontot från föregående år och beroende på vilken sida denna ligger på, så är det en skuld till eller en fordran på företaget. Är det en debetbalans så är det en skuld, är det en kreditbalans, så är det en fordran.

Sedan ligger med olika detaljeringsgrad på debetsidan vad företaget har gett ut till den vars konto det är och på kredit sidan vad kontohavaren levererat till företaget. I bästa fall är textkolumnen specificerad, i värsta fall har man bara hänvisningar till andra sidoböcker som kan heta i stort sett vad som helst och se ut nästan hur som helst.

Men det finns en nyckel i sidhänvisningskolumnen, för räkenskapsböckerna numrerades genomgående i varje årgång. Vid tex Virå bruk hade man tre eller fyra böcker år 1819, men det finns endast en gemensam sidnummerserie. Så avräkningsboken börjar med sidan 1 och slutar ungefär på sidan 250. Nästa bok börjar därefter och går fram till 300 eller 400. På så vis kan man hänvisa till kassaboken, fast det står inte "kassaboken" utan bara en förhöjd siffra i sidhänvisningskolumnen. I sådana fall får man ta fram hela årgången räkenskapsböcker och kan kanske komma till en dagsverksbok där dagsverkena är noterade ett och ett eller till en special där dagsverk och utlevererade varor är specificerade. Sedan slutar det med en balans till nästa år i debet- eller kreditkolumnen beroende på om bonden har en fordran eller skuld till företaget vid årets slut.

Böckernas innehåll följer någon form av rangordning. Det finns som regel ett innehållsregister i alfabetisk ordning.

Avräkningsböckerna brukar börja med helårsarbetande. På slutet kommer personer som har mycket få transaktioner och där kan man ha flera personer på samma uppslag.

En mästern kunde ha en form av ackord eller beting med bruket och betraktades som en betingstagare. Han skulle för sin lön smida en viss kvantitet. Han fick ut en viss mängd tackjärn och skulle av detta producera en viss mängd stångjärn. Gjorde han för lite så fick han sämre betalt. Gjorde han för mycket stångjärn fick han fullt betalt för det han skall göra och extra för det som kallas för överjärn. Att läsa i en avräkningsbok innebär också en matematikövning eftersom mått- och mynträkningar är annorlunda mot idag.

En så kallad motbok var smedens egendom som han i princip hade med sig när han hämtade saker i förrådet, när han fick slutlikvid eller fick betalt för någon ting. När motboken var färdig skulle den lämnas tillbaka till företaget. De förstördes sedan som regel. De är dubbleringar av avräkningsböckerna. Ibland kan motböckerna vara mer innehållsrika vad beträffar detaljer som lämnats ut. De fördes dag för dag när någon var inne på förrådet och hämtade ut något. I avräkningsboken är noteringarna mer sammanfattade och hopklumpade.

Hur hittar man till företagsarkiven?

Man kan söka i Nationella Arkivdatabasen (NAD). Där finns det mesta av kända företagsarkiv även om vi då och då hittar nya.

Om man mäter storleken på gamla bruksarkivlokaler och storleken på det arkiv som nu finns bevarade, så ser man att man inte alltid borde ha fått in materialet där. Man hade nämligen inte räkenskaperna i lokalen. Dessa hade man på brukskontorets vind eller som i Skebo på vinden bredvid masugnspipan. Där ansågs det vara torrt och bra. I den lokal eller det hus som var avsett som arkivlokal förvarade man företagets löspapper som äganderättshandlingar, arrendekontrakt, syner på egendomar och rättgångshandlingar, som oftast handlade om rätten att ta kol på skogen eller rätten att avverka virke.

Några exempel

Jag skall ge exempel på vad man kan

hitta i företagsarkiven.

Det första är från 1730 ur Malingsbo, som ägdes av släkterna Tersmeden och Cedercreutz under 1700-talet. Under slutet av 1800-talet ägdes det av Heikensköld på Skinnskatteberg. Det är ett litet bruk som ligger mitt i obygden och har ett mycket välbevarat arkiv. Till stora delar beror arkivets goda kvalitet på att ägarna under långa tider inte bodde på bruket.

Vi har gått igenom en enda årgång av avräkningsböckerna och tittat på vilka adresser man har på folket i bruket. Det finns 20 namn i Malingsbo och 21 i Malingsbo bruk, 11 i Lernbo, 19 i Björsjö, 16 i Hällsjö, 13 i Enkullen, 7 i Gubbo, 1 i Getbo, 4 i Smedjebacken, samt 1 i Borås, 1 i Stockholm, 1 i Köping, 1 i Västerås. Han i Borås sålde kläder och tyg till bruket. Om man tar ett slumpmässigt urval ur bruksmonografier så skildrar man gärna detta. Man skriver ner sig i brukshistoriken och man skriver om den lilla, lilla fläcken. Men det ekonomiska omlandet kring företaget är mycket större.

Från ett annat bruk finns följande exempel: 1735-1737 bygger man om masugnarna. Då engagerar man åtta morakarlare och ett halvdussin leksandskarlar och så fyra bälgmakare från Malung, som är nere och syr bälgar. De senare var fulla i sjutton. De var först och sydde bälgar i Malingsbo, sedan i Västanfors, och de skrev reseräkning till bägge bruken. Det var traktamentesräkningar på den tiden också.

Man kan fundera på om Malingsbo var det enda bruket i församlingen eller kommunen. Nej, det var det inte. Det fanns flera mycket större, Larsbo t ex. Billsjö är jämnt stort med Malingsbo. Vad, Hemshyttan, Saxe, Västerby var bergsmanshamrar. De andra var med något undantag köpmans- eller adelsägda bruk, hyttor och hamrar.

Smedernas ekonomi

Man säger ibland: "Så synd det var om smederna, de var skuldsatta". Och så säger man: "Tänk så kaxiga smederna var. De klädde upp brukspatronen ibland." Då tror jag man får bestämma sig, antingen var de stackare eller också inte.

För att reda ut detta får man titta i räkenskapsböckerna. Vi har sökt i Gideå bruks avräkningsbok 1828 som är ett litet bruk. Det ägs av Efraim Classon. För-

samlingen har ungefär 1500 invånare fördelade på 305 hushåll. I avräkningsböckerna finns 110 namn. Det som är intressant är skuldsättningsförändringarna. Vi tar några exempel.

Anders Damström har vid årets början en skuld på 265 riksdaler och vid årets slut 205. Han hade alltså sänkt sin skuld. Man kan jämföra detta med årslönen. Han smidde det han skulle smida och han har cirka 30 daler i årslön. Han har 15 årslöner i skuld till sin arbetsgivare.

Johan Thornberg ökar skulden med 40 daler. Han jobbar ett helt år och tar ut två löner.

Sedan finns det de som gör tvärtom, som t ex är skyldig 2 daler när året börjar och har en fordran på 9 när det är slut.

Vad är det dessa håller på med som har så stora skulder? Damström flyttade året därpå till ett bruk som ägdes av en helt annan patron. Då ströks skulden. Det var en löneglidning. Man kan undra över om det inte istället var så att den nya bruksägaren löste ut Damström, men så var det sannolikt inte. Arbetsmarknaden var stängt reglerad. Man kunde inte ge sig i väg hur som helst och man kunde inte anställa folk hur som helst.

Lönesättningen på bruken var lagreglerad. År 1703 kom en hammarsmedsordning och 1766 kom nästa. Där stod reglerat hur stor lönen skulle vara. Betalning därutöver beivrades av Bergskollegium. Enda sättet att skaffa sig en tillräckligt bra smed i Gideå var kanske att man gav honom mer betalt. Men man kallade det hela för "skuld". Och sedan kvittade man bort det när han flyttade eller när han dog.

Om man tittar på lite fler uppgifter, kan man se att de som hade huvuddelen av sin inkomst från att arbeta huvuddelen av året (det är trots allt inte ett heltidsarbete att vara mästern, för man kan inte köra smedjan hela året) gör annat också.

Mästern har ett skuldsättningsmönster. Andra som dagkarlar, pensionärer, landbönder, arrendatorer, kolbönder, förbönder, leverantörer och småfolk har ett annat mönster. För dem är det ofta så, att de har en fordran på företaget. Bruket fungerar som bank. Det finns inget sätt att flytta pengar i Sverige annat än att bära dem med sig eller ha en växel. Från ett annat bruk i Väster-

norrländ har jag ett exempel på en kol-dräng, som följer med en jänshas, som seglar ner till Norrtälje. Sedan tar han sig till Stockholm och uträttar en del ärenden åt förvaltaren. Då går han upp till Arwidsson & Tottie på Skeppsbron och lämnar in ett brev från förvaltaren och får ut 25 riksdaler, vilket var ett par, tre årslöner för den gossen. Men han hade en fordran på bruket och eftersom bruket hade sina affärer med Tottie & Arwidsson, så räckte den här lilla lappen från förvaltaren för att få ut kontanter i Stockholm och sedan segla hem igen.

Detta var ett sätt att göra om varor till pengar; varor som inte gick att sälja lokalt. Vi ser att när bruken skall bygga någonting, så sitter alla möjliga som t.ex. änkor och ogifta hemmadöttrar hemma och täljer byggningskilar. Man får 16 skilling för 100 stycken av de små och 18 för de stora. Det är ju ett slavarbete, men man får ändå pengar för någonting som inte går att sälja för grannen skulle inte köpa byggningskilar, men bruket köper.

Ur Skinnskattebergs bruks arkiv i början av 1800-talet har gjorts en del excerperingar om en familj som hette Bagge. Där kan man följa en mästare Bagge, som blev gammal och det ser man för att han smider mindre och mindre. Han får mindre och mindre av sin inkomst för att han varit med att smida sitt beting. Han får mer och mer av att hans söner är med som hantlangare och han får gottskrivning för det. Ett år får han slaganfall. Han får fortfarande ta ut sina 35-40 daler från förrådet och när året är slut, så skriver man bort det från hans konto och skriver över det på gratialkonto - det vi skulle kalla pension - eller välgörenhetskonto idag. Så håller man på i två eller tre år. Sedan stryker man honom helt och hållet och överlämnar honom till församlingen att sköta, för då har han klassificerats som fattighjon. När han då stryks ur böckerna slutgiltigt, har han en skuld på 765 riksdaler som förs över på gratial. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att man hade en löneglidning som gjorde att man alltså fick ut mer pengar än vad man skulle ha.

Hans söner går efter honom och gör lite olika karriär. En jobbar sig fram och tar över sin fars mästarebafattning. Man kan se att han tidigt siktar på det. Han börjar tidigt med att låta skulden rulla.

En annan har tydligen andra planer, för han håller nere sin skuld, säljer saker till företaget, säljer tjänster, skickar sina barn, sin hustru, sina pigor och drängar till bruket för att arbeta så att han får tillbaks pengar. Och så plötsligt en dag så är han borta. Då har han flyttat och tagit med sig 140 daler i kontanter, utbetalt från bruket.

Sedan har vi ytterligare ett problem här. Vi kan alltså se på debetsidan att man tar ut spannmål, tobak, salt, strömming, sill och andra livsmedel. Frågan är då på vad sätt detta prissätts. Vid de bruk jag har tittat närmare på, köper man in spannmål vid ett eller två tillfällen på hösten. Företaget köper in ganska stora kvantiteter eller tecknar sig för stora kvantiteter och betalar i förväg och tar hem varorna till höstpris. Så stiger priset sakta under året. När man lämnar ut spannmål ända fram på sommaren när priset är som högst, bokför man det till höstpriset. Så man lämnar alltså någon form av livsmedelssubvention också. Några forskare påstår att det dessutom var så att priset var fiktivt.

Dyk ner i bruksarkivet!

Det är mycket intressant att dyka ned i det här och har ni anor på de här bruksorterna eller bruken, så är det värt att ge sig iväg till de arkiv som förvarar det här materialet. Gå igenom det ordentligt! Materialet blir inte sämre när den här gammaldags bokföringen upphör. Den går i graven i och med att man börjar göra verken lite större - i slutet av 1800-talet, runt sekelskiftet kanske. Då havererar det här sättet att bokföra, för då har man för många man i verket för att det skall gå. Då har man folket i löneräkenskaperna och då börjar också de första kollektivavtalen och lönelistorna och liknande att dyka upp. I samband med fackförhandlingar från 1905 och 1910 hittas sammandrag av vilka som jobbar och hur bra de är och vad de skall ha betalt. Leveransen av livsmedel försvinner ur böckerna och går kanske i stället via brukshandeln.

Man kan också fr.o.m. slutet av 1800-talet hitta en del andra saker. Man börjar hitta förteckning över minderåriga arbetare i med att arbetarskyddslagstiftningen kommer på 1890-talet. Man börjar hitta olycksfallsrapporter hos företaget och i bästa fall hos Yrkesinspektionen.

Man kan också börja hitta ritningar på bostäder. De gamla bruksarbetarbostäderna är sällan ritade när de är byggda. Men från 1890-talet när det började bli viktigt att bygga arbetarkaserner så finns det som regel ritningar. Och de är förvånansvärt likadana. Jag brukar skämta med forskare i Västerbotten som är väldigt upplivade av Norrbyskär och säga att "det där är väl inte unikt. Jag som är uppvuxen i Söderbärke vet att vi hade ett dussin sådana där sågverkssamhällen i Bergslagen fast de hette Grängesberg, Hörken, Ludvika, Smedjebacken, Fagersta, Skinnskatteberg och Norberg. Det är i stort sett samma sorts kasernsystem man har ritat och byggt överallt."

Det finns massor med uppgifter som ni kan rota fram och som ingen annan har letat fram därför att det kräver en insats. Det är inte bara att beställa en mikrofilm från SVAR och slå upp och hitta sin förfader. Det krävs lite letande, men det ger en hel del. Det ger information som inte är tillgänglig för alla. Det är en möjlighet att sätta färg på förfäderna.

Avskrift från ljudband: Bernhard Granholm.

Rätt om Fryxellska samlingen

En dag i juli fick redaktören ett brev från Bengt Åkerblom, bibliotekarie vid Karlstads stadsbibliotek och dessutom sekreterare i Föreningen för Värmlandslitteratur. Han skriver: "Egendomligt nog har jag hittat ett fel i den förnämliga tidskriften VärmlandsAnor, ett fel begånget av Dig. Fast det beror väl på mig som inte marknadsfört gamla Stiftsbiblioteket så väl. Så är det nämligen att Fryxellska samlingen (som Du skriver om i recensionen av Erik Grens bok) till uppskattningsvis 94% består av tryckt material och därför fått stanna kvar i sin helhet hos oss på Stadsbiblioteket tillsammans med det övriga Stifts- och läroverksbiblioteket (varav dock mycket gått till Karlstads universitet). Handskrifter som Gyllenius dagbok finns alltså kvar här - i Fryxellska samlingen - i ett särskilt arkivrum." Tack Bengt för ditt påpekande! □

Min farfar och hans släkt

Bakgrund

När min faster dog var jag inte mer än nyss fyllda sex år. Hon rycktes hastigt bort under en svår tid. Den 26 januari 1929 läggs faster Ragnhild skyndsamt in på S:t Eriks sjukhus i Stockholm. Tio minuter över två påföljande natt är hon död. Hemma ligger barnen till sängs i svår influensa. Hon hade själv varit sjuk och sängliggande med samma symptom i en veckas tid.

Jag minns kristallklart hur min far framförde dödsbudet till mor. Sedan var det tyst. Förbindelsen mellan familjerna bröts abrupt. Men sextiofem år senare hade jag fått tid att sortera och börja granska dokument och räkenskaper som jag under mer än fyrtio år efter fars bortgång förvarat i en gammal koffert.

Det var den 15 september 1994 som jag läste ett odaterat brev från fasters man till min farfar och gjorde upptäckten. Jag visste att faster hade haft två barn. Här stod emellertid ytterligare ett namn. - Nu eller aldrig! - Via nummeruppgivningen hos Televerket hade jag inom några minuter min "nye" kusin i Stockholm på tråden. En månad senare träffades vi i Karlstad.

Lennart Grossman och hans döttrar Eva och Sandra samt framlidne brodern Henrys son Kurt och hans maka Ulla kom i fullastad bil till Älvklinten lördagen den 15 oktober 1994. De hade under lång tid forskat betydligt mer än jag och hade med sig ett omfattande källmaterial. Särskilt värdefulla har de utdrag ur husförhållningslängder varit, som Eva Grossman lät mig få del av. Det blev en lång dag då tiden gick rasande fort. Starka känslor låg samlade i avskedet när kvällen övergick i natt och de anträdde resan hem, - "Äntligen kan vi fylla ett tomrum efter en Mor och Farmor".

Ur kofferten har jag sedan tagit fram "historien om farfar" och funnit varför det blev så tyst när faster dog.

A.P. Björklund 60 år
(f 1859 7/6 d 1936 14/2)

Johannes Adamsson

Johannes Adamsson, statartorpare, f 15/2 1796 i Källby socken, Skaraborgs län, är Anders Peter Björklunds farfar och denne i sin tur är min farfar. Johannes och hans maka Greta Håkansdotter, f 16/5 1789 i Synnerby socken, står antecknade som "Torparfolk under sätegården" i Källby socken, Kinnefjärdings härad.

År 1828 - eventuellt tidigare - flyttar Johannes Adamsson från Källby till Götene. Enligt källmaterialet är nämligen yngste sonen, Anders Johansson född i Götene under augusti år 1828. Det rör sig således inte om särskilt stora avstånd, inte ens på den tiden, men är nog så trassligt för forskaren att reda ut långt efteråt. Det var längre väg att färdas när familjen sedermera flyttade till Skara.

Familjen kan också ha vistats i Hangelösa en tid. Enligt svårtolkade underlag ska nämligen första barnet, sonen Andreas eventuellt vara född i Hangelösa. Vilket år makarna Adamsson i så fall uppehöll sig där är dock inte utrett.

Däremot står det klart att de varit bosatta i Götene. Föga anade de då att de genom sonen Andreas skulle få ett barnbarn som blev framgångsrik företagare, skeppsredare och förmögen godsägare, men som ändå skulle få sluta sina dagar fattigare än de själva någonsin varit på sitt torp.

År 1835 flyttar familjen Adamsson från Götene och blir skrivna på Fåfångsbacken i Skara den 20/11 detta år. Torpet låg invid vägen till Mariestad någon kilometer nordost om stadsbebyggelsen på "Domprostegårdens egor" i sydslutningen på gränsen till "Domprostegårdens skog". På en karta av år 1856 är det markerat med två fristående i vinkel mot varandra ställda byggnader - antagligen boningshus och uthus. I omgivningen kan jag på kartan se 7 å 8 andra torp grupperade och vågar därav försiktigt dra slutsatsen att här bodde Domprostegårdens torpare och lantarbetare. Om de sedvanligt ägde sina hus framgår givetvis inte av detta, men markägarens status bör ha inneburit att familjen Adamsson kommit in i relativt goda och trygga förhållanden.

Till beresta och vetgiriga värmlänningar, med känsla även för grannarna söder om Väneren, meddelas att miljön omkring platsen där Fåfångsbacken låg numera är dramatiskt förändrad. Markanvändningen domineras av bostadsområdet Skaraberg, stort som "en liten förstad" till tätorten i Skara kommun. Gamla hållpunkter är borta. Vill man ändå göra en djärv gissning skulle slutsatsen bli att Fåfångsbacken har legat ungefär där fastighetsbeteckningen 3:22, Herrgårdsvägen 2, återfinns på Stadsarkitektkontorets Adress- och Turistkarta av år 1994, - men det är som sagt en gissning....!

Johannes och Gretas vidare öden har inte utforskats. Sönerna har dock när de blev vuxna funnit sin utkomst som torpare/lantarbetare i Skara eller dess närmaste omgivningar. Det är även doku-

menterat att äldste sonen Andreas Jonsson levde återstoden av sitt liv inom gränserna av Skara och det kan också ha varit fallet för den yngre brodern fast det ännu inte kan påvisas. Mot denna bakgrund är det inte otänkbart att föräldrarna bodde kvar på Fåfängsbacken livet ut. Alldeles tydligt är det dock, att Anders Peter Björklund växte upp i en krets vars kultur och tradition har djupa rötter i Västergötlands mylla.

Andreas och Anders Gustaf

Makarna hade två barn, Andreas, f 1820 och Anders Gustaf, f 13/8 1828. Namnligheten, och svårighet att tiden före 1850 hålla gossarna klart åtskilda med stöd av födelsedata gör att man inte med säkerhet kan avgöra vilken av dem som vi nu följer de närmaste åren. När Johannes Adamsson kommer med sin familj till Fåfängsbacken i november månad 1835 är Anders sju år och rimligtvis beroende av att vara med föräldrarna. Andreas kan däremot redan ha "flugit ur boet". Det finns uppgifter endast om den ene.

1841 lämnar Anders Fåfängsbacken i Skara. Han är nu tretton år, en ålder då det på den här tiden ingalunda var ovanligt att pojkar gick ut i arbetslivet. Jag känner mig starkt övertygad om att det är han och inte brodern Andreas som enligt noteringarna beger sig till närheten av sin barndoms bygd. Han skrivs in 15/10 1841 på Friestorp i Husaby - "Klen i kristendom" men "ärlig"! Två år senare får han sin "orlofsedel" (tjänstebetyg) av Petter Nils Sågebackegården för utflytning. Den 22/10 1843 är han åter skriven i Skara, men denna gång på Mosse.

Liksom sin äldre bror, Andreas Jonsson, var antagligen inte heller Anders läskunnig. Det finns ett foto bevarat, som visar en man med stort "vildvuxet" skägg. Han har alltså uppnått "mogen ålder", - med eller utan hustru och barn är det ingen som vet, men det går kanske att ta reda på.

Andreas Jonsson föddes 1820 19/4 i Hangelösa socken. Han gifte sig 24/4 1853 i Skara med Brita Maja Olofsdotter, född 7/2 1825 på Pehr Olsgården, Drågen i Vinköl socken. Not nr 72 i födelse- och dopboken 1859 visar med all önskvärd tydlighet att Andreas Jonsson är Anders Peter Björklunds far.

Tiden före 1850 är källorna otydliga. Förväxling med brodern kan tidigare ha skett i fråga om flyttningsuppgifterna, men inte senare. 1850 har Andreas fått arbete på Björkelunds landeri beläget omedelbart söder om Skaras dåtida stadsbebyggelse.

Till Söderskogstorp

Kronofogdebostället Gällqvist ligger alldeles i närheten av Björkelund. Hit flyttar Andreas år 1850, men bara för en kortare tid. Han lämnar Gällqvist redan 1852 och flyttar till Söderskogstorp - Bengtstorp i Skara stadsförsamling. Fastigheterna gränsar till varandra enl 1856 års karta och ser ut att ligga på Björkelunds mark. Troligen fick Andreas redan nu eller under närmaste åren köpa sig en egen stuga på Söderskogstorp.

Flyttningen kan vara ett led i en genomtänkt plan. Andreas gifter sig i slutet av april påföljande år. Knappt ett år senare får Brita Maja en son. Det skulle bli inalles fem söner inom tolv år....! Han äger en stuga på 1880-talet. - Kan inte läsa!...? "Alla (i familjen) tagit nattvarden". Bor alltså i Söderskogstorp vid sin död den 5/3 1883. Andreas avled ("magkräfta") någon månad innan han skulle fylla 63 år.

Emellertid.... Andreas Jonsson kom som torpare till Söderskogstorp eller "Sörskogstorpet" som det står på Gustaf

Liunggrens karta av år 1856. Det vanliga var vid den här tiden att torparen disponerade marken för ett eget hus och fick använda jorden för odling och kunde hålla djur för familjens försörjning mot att han själv och vanligtvis även såväl hustrun som barnen var underkastade arbetsplikt hos markägaren, i det här fallet på landeriet Björkelund. Ett sådant avtal hade Andreas, får man förmoda, eftersom han bodde kvar där återstående tiden av sin levnad. Huruvida den som först friköpte marken var ättling till Andreas Jonsson är inte utrett.

Andreas och Britta Maja hade fem söner, alla födda i Skara: Carl Johan, f 2/3 1854, Frans Thure, f 9/10 1856, (utflyttad 8/1 1881 till Tomt 323 Skara. "Läser välförsvarligt." Levde 11/4 1921 i Skogshyddan enligt brev till Anders Peter), Anders Peter, f 7/6 1859, Gustaf Alfred, f 27/9 1862 och Axel Alfred, f 19/7 1865.

Anders Peters ungdomstid

Vi går tillbaka till Söderskogstorp i Skara stadsförsamling. Föräldrarna bor här sedan 1852 när de får sin tredje son år 7/6 1859. Det var Anders Peter och han döptes redan dagen därpå. Man ville inte dröja med detta. Det rådde större osäkerhet på den tiden huruvida man skulle få behålla ett nyfött barn. Faddrar var de-

S/S Bele i Dunkerque 1905.

ras nära grannar jordägaren Carl Johansson på Hellstenitorp och hans hustru Christina Andreasdotter.

Anders Peter växte upp med fyra syskon, alla pojkar. Han var "skolmogen", som vi ser det i dag, när Brita Maja fick sitt sista barn 1865. Nu hade han två äldre och två yngre bröder. Mycket talar för att familjelivet och den yttre omgivningen hade stort inflytande på hans uppväxt och utveckling. Det finns dock ingen muntligt förmedlad tradition, brev eller annat liknande som ger en bild av barn- och ungdomsåren. Man är hänvisad till att gissa. Det tidigaste bevarade dokumentet är från början av 1880-talet.

Enligt ett enkelt intyg utfärdat 1881 har "Ynglingen A. P. Andersson fr Skara" - "under läsåret 1879-80 bevisat Skaraborgs läns folkhögskola och under denna tid ådagalagt ett godt uppförande och god flit, hvilket på begäran varder honom till bevis meddelat.". Det synnerligen anspråklösa dokumentet är daterat "Stenstorp d. 25 sept. 1881." och undertecknat av "Åke G. S. Belfrage" med tillägget "fil. doktor, föreståndare för ofvan nämnda skola." Anders Peter var tjuugo år när han började kursen. Hans efternamn är sedvanligt patronymikon bildat på faderns förnamn (Andreas en äldre form av Anders) men han väljer kort tid därefter namnet Björklund, möjligen påverkad av Björkelund som han kom från. Då hade man ännu full frihet att göra så.

Den 19 februari 1883 har Lidköpings Tändsticksfabriks och Ångsågs Aktie Bolag utfärdat anställningsbetyg för "Herr A. Björklund som under tvenne vintrar" (trol. 1880-1881 och 1881-1882) "varit anställd vid härvarande Tändsticksfabrik som timmermätare och tillsyningsman vid afverkningar.-" och "visat sig särdeles duglig och pålitlig, synnerligast vid taxering af ståndskog" samt "har äfven biträtt med hvarjehanda arbeten å kontoret". Av betyget framgår det att han sökte fast anställning på annat håll.

Den 1 april 1882 tillträdde "Herr A. Björklund" tjänsten som förvaltare vid bankdirektören P.A. Fischers egendom Sjölunda. Höga krav och självständigt arbete! Enligt de "rekommendationer", som han fick när han lämnade tjänsten 1 juni 1883 vitsordas "att han till min fulla

belåtenhet utfört der gjorda förbättringar, såsom uppmätning och afvägningar; med insikt skött egendomens skog och jordbruk, samt erfaren uti att handhafva och sysselsätta en större arbetspersonal". Hans avsikt var nog inte att stanna en längre tid på Sjölunda.

I husförhörlängden antecknas vid den här tiden: - "Läser välförsvärligt." Av de citerade betygen anar man mer. - en viljestark kraftkarl som tänker gå långt. Man hade "ögonen på honom". Han hade förmodligen också själv upptäckt sin förmåga att ta sig fram i livet. Man ser framför sig en mycket robust person.

Anders Peter Björklund planerade för framtiden. När jag nu sitter med facit i hand är det inte svårt att förstå att han länge varit överens med sin tillkommande, Ludvika Charlotta Margareta Frykstedt, om att de skulle "slå till" då tillfälle gavs. De umgicks sannolikt som om de var trolovade, men något formellt bevis på detta finns inte. Hon var född 10 oktober 1861 i Lidköping. De gifte sig på hennes födelsedag den 10 oktober 1884. Redan när hon var i femtonårsåldern hade de träffats och höll troget samman alltsedan dess. Hur deras första "romantiska möte" på en bal en afton på Hotell Svea i Lidköping gick till har jag fått beskrivet av en av de vänner, Lotten Berg f Bäckström 1865 11/1, som var med och sammanförde

dem. Att jag av en ren tillfällighet skulle få träffa Lotten 75 år senare hör till det riktigt otroliga. Det ska jag dock inte ta upp plats med att berätta om här, men det finns bevarat på pränt - var så säkra!

Ludvika var dotter till handskmakaren Frans Ludvig Frykstedt i hans äktenskap med Henrietta Ström från Otterstad på Kållandsö. Då Ludvika mötte Anders Peter arbetade hon som bodbiträde i en manufakturaffär i Lidköping.

Familjebildning

Den 30/4 1884 antecknas Anders Peter utflyttad från Skara. Han har fått, eller får senare, tjänst som bokhållare hos ett trävaruföretag i Uddevalla och noteras inflyttad på N:o 2:130 "utom östra tul-len". Ludvika väntar barn. Hennes blivande make i Uddevalla flyttar redan samma år till N:o 2:177 och vidare till N:o 1:210 där de bor då de gifter sig i oktober 1884. De får en son, Ragnar, 21/1 1885 och flyttar på nytt (till nr 214) kanske av utrymmesskäl. Den 8/9 1886 får de en dotter, Ragnhild, men bor kvar här till 1888 då de åter byter bostad (till nr 230). Bor slutligen i huset nr 173 2:a roten enligt egen mantalsuppgift för år 1890. Uppgiften överensstämmer med hfl 1890-1896 (pag 230 rad 26). År 1891 bryter den lilla familjen upp från Uddevalla.

Familjen AP Björklund flyttar till Karlstad 1891 varifrån Anders Peter be-

S/S Delphin och S/S Ragnar i Lidköping omkring sekelskiftet 1900.

driver sin verksamhet som trävaruhandlare till år 1905 då han köper Elvenäs. När de flyttar in på gården har emellertid Ludvika varit allvarligt sjuk en längre tid. Hennes hälsotillstånd oroar inte minst hennes mor och syster i Söderhamn, vilket kommer till uttryck i systern Franciskas brev under åren 1901-1903 till systersonen Ragnar. Ludvika vistas på kuranstalt i Norrköping år 1904. Hon söker lindring för sin sjukdom men inser själv att hon har en svårartad tumör och återvänder till familjens nya hem på Elvenäs. Nyss fyllda 45 år avlider hon den 8 november 1906. Kistan fördes med båt - med ångaren "Ragnar" har det sagts - över Vätern till Lidköping där familjen låtit reservera gravplats. Jordfästningen ägde rum torsdagen 15 november 1906.

Vi återgår till år 1891 då Anders Peter kommer till Karlstad. Han flyttar först in med sin familj under adress Klara No 2 men flyttar senare till No 19, vid dagens Malmtorget, som uppges vara byggt 1895. Huset är numera kulturminnesförklarat. Flera fotografier finns bevarade från perioden i Klara.

De första åren ägnar han sig åt det som han vet att han är bra på. Han köper skog på rot i området runt Karlstad, driver ut och säljer produkterna som råvara till sågverk och industri. Det ger pengar som han kan använda till att köpa 2/3 part i ångfartyget "Delphin" 1895 med fartygets kapten C E Bengtsson som kompanjon och ägare av 1/3. Han har funnit sin nisch i att köpa avverkningar utmed Vätern för att lasta massaved och props direkt på fartyg ett stycke ut från stranden. Från de första åren på 1900-talet finns redovisning som visar att utskeppningsmetoden kommit till stor användning.

År 1896 köper AP Tøssebergs Ångsåg i Stöpaforss norr om Sunne och genomför en grundlig upprustning och modernisering. Hans svåger blir förvaltare, men denne är inte vuxen förtroendet utan får lämna tjänsten 1898 och emigrerar till USA år 1900 med sin familj och en rejäl skuld i bagaget. Det sved givetvis i ekonomin men den största smärtan drabbade familjerelationerna och skulle dröja sig kvar länge har det visat sig. Såren läkte, men den varmt tillgivna svägerskan Franciska i Söderhamn visade hela 28 år senare hur hon länge hade

känt, genom att hon personligen år 1926 betalar "all den skuld som hennes broder Frans Frykstedt hade som förvaltare å Tøssebergs Ångsåg Stöpaforss vid avflyttningen". Då behövde Anders Peter pengarna innerligt väl, som vi ska se längre fram.

Ångbåten Ragnar

Men 1897 var affärerna på uppåtående. Nu skulle det bli en nybyggd båt, som var hans alldeles egen från början. Den 14 januari 1897 undertecknar "Herrar P. Larsson och A. P. Björklund" kontraktet genom vilket skeppsbyggmästaren Petter Larsson till trävaruhandlaren Anders Petter Björklund försäljer "det ångfartyg som nu är under byggnad och hvilken gick af stapeln den 12 ds." enligt avtalstexten. Det blev AP:s då 12-årige son som fick dela namn med fartyget. Hon levererades den 27 april 1897 och fick heta "Ragnar". Göteborgs Handels- & Sjöfartstidning uppmärksammade händelsen och skrev bl.a. så här: "En ny ångbåt utgick från Torskogs mekaniska verkstad förliden tisdag. ... Redare för den nya båten är hr A. P. Björklund i Karlstad (äfvenledes redare för ångaren Delphin) som sjelf var närvarande vid prof- och besiktningsfärden och uttalade sin synnerliga belåtenhet med båten såväl hvad beträffar arbetet som materialet. Som ett erkännande af det förträffliga arbete, verkstaden härmed lemnat, öfverlemnade hr Björklund en gåfva till arbetarnes sjukkasse 100 kr." Varvet låg mitt emot Lödöse vid Göta Älv och byggde under sin glansperiod mer än 200 båtar dimensionerade för slussarna till Vätern vid Trollhättan. Kontraktet finns bevarat.

Det förefaller som om Tøssebergs Ångsåg inte blev det glädjeämne som AP Björklund möjligen hade tänkt sig. Han säljer anläggningen den 1 november 1902 och inriktar sig på den del av verksamheten som utvecklat sig bättre och som är lättare för honom att själv sköta från Karlstad. Kontor har han i bostaden.

Nästa förvärv blir ångfartyget "Jönköping" den 22 oktober 1903 i Jönköping. "Jönköping" seglar i fortsättningen under namnet "Bele". Även denna båt hade byggts vid Thorskogs mekaniska verkstad. Den levererades 1899 till sin förste ägare. I en tidningsnotis (GHT)

meddelas att fartyget är avsett för gods- trafik men "En treflig aktersalong lemnar dock plats för 4 passagerare och för 2 andra af första klass finnas hyttrum." Man kan läsa att inredningen är av modernaste typ och att båten "säkerligen torde blifva den elegantaste lastångare, som trafikerar Göta kanal." Men hon kom i stället att huvudsakligen gå med styckegods i skytteltrafik mellan vänerhamnar och främst Göteborg men även till och från utländska hamnar - och blev sonen Ragnars "skolfartyg" och favorit!

"Med poststämpelns datum" inleder AP Björklund verksamhetsåret 1904 genom att i brev (SHT) "..... vördsamt meddela, att jag under innevarande seglationsår kommer att med min tidsenliga och goda ångare 'Bele', om 30 nom. hästkrafters maskin, underhålla regulier fraktfart mellan Göteborg - Karlstad och Skattkärr, med afgång från Göteborg hvarje lördag, medtagande fraktgods till lägsta frakttaxa." Och - med viss stolthet kan man förmoda - även meddelar att "Vid eventuella behof af större godspartier reserveras mina öfriga ångare 'Ragnar' och 'Delfin' äfven för godstrafik."

"Beles" fraktbok visar att det gick riktigt bra redan från första början och att båten var värd att satsa på för framtiden. Detta kan ha varit anledningen till att Anders Peter redan i juni 1904 lämnar partnerskapet med kapten Bengtsson och låter honom överta "Delfin" i egen regi. Denna utveckling kom även att sätta sin prägel på unge sonen Ragnars inriktning och framtid. Mot föräldrarnas önskan bestämde han sig nämligen vid den här tiden för att bli sjöman.

Livet på Elvenäs

Jag har redan berört att det är nu som farfar förvärvar Elvenäs Herrgård. Han skriver sig med familjen i Nor den 23/11 1905. Jag har också berättat om farmors död 1906. Kistan fördes under solenna former stående på "Ragnars" däck över Vätern till familjegraven i Lidköping, enligt vad man har sagt mig. Bouppteckningen från 11/1 1907 finns bevarad. Det är den enda kvarlämnade förteckning som exakt visar det samlade resultatet av farfars arbete vid en bestämd tidpunkt trots att dödsboet fortsättningsvis under lång tid drev den

⇒

mycket omfattande verksamheten i princip som ett handelsbolag. Ställningen var god.

Elvenäs gård levde sitt eget liv under lång tid framöver, vid sidan av den övriga verksamheten. Där fanns torpare som med familjemedlemmar gjorde sina arbetsinsatser i lantbruket, ladugårdsförman, pigor och drängar i ladugård och stall och rättare som arbetsförman samt även särskild kusk. Allt var en sluten krets med sin egen ekonomi och gav bidrag för uppehållet åt de inblandade. Ägaren var - ännu så länge - oberoende av detta. Det hade gården fördel av.

Till hembestyren fanns ingen husmor som kunde fylla platsen efter AP:s bortgångna maka och leda hushållsarbetet samt vården av hemmet. I stället fick arbetet delas upp på flera händer. Affärsverksamheten medförde förpliktelser även privat. Gamla foton omvittnar detta. Men "patron", som han nu allmänt kallades i arv efter sina företrädare, fick försöka att vaka över det mesta själv. Han påtog sig även kommunala uppdrag som bygden förväntade av honom i hans nya situation. Under åren 1909-1929 hade han dessutom Kommerskollegiums förordnande på förslag av magistraten i Karlstad att vara suppleant i direktionen för Sjömanshuset.

Gården var bostad och samtidigt arbetsplatsen från vilken han skötte virkeshandel och rederinäring. För att underlätta kommunikationerna installerades telefon. Ledningen från växel hos handlare Clasénius vid Norsbron måste han själv bekosta. Tjugo år senare var det även för mig vardagligt att höra telefonen ringa och de vuxna svara "Norsbron nummer 18".

Skogsavverkningarna var legio och drevs med ambulerande förman. Båtarna seglade hem pengar i kassan. På gården växte grödorna, skogen - och slumrande tillgångar som hela bygden i en avlägsen framtid skulle ha glädje av, dock inte Anders Peter Björklund. Allt tycks en tid ha haft stabil utveckling utan allvarigare störningar. Ragnar skolar in sig på fartygen och vill bli kapten. Ragnhild börjar utbildning i Stockholm. Sommarbilder visar att man någon gång kunde glädja sig åt avkoppling bland vänner på västkusten.

Men den 28 april 1909 träffades S/S Ragnar av en hård stormby utanför

Marstrandsön. Fartyget var på resa Gullmarsfjorden - Göteborg och kraftigt överlastat med props. Båten kantrade och sjönk genast. Två män av besättningen samt kokerskan och städerskan följde med i djupet. Åtta man befann sig uppe och hann kasta sig i sjön. Allt var över på tre minuter berättade lotsen efteråt. Befälhavaren dömdes för vårdslöshet till tre månaders fängelse och förpliktigades att ersätta redaren och andra med över tjugo tusen kronor.

"Ragnar" låg på endast tjugofem meters djup. Ett norskt företag åtog sig bärgningen. Den 4 juni fördes båten in till Marstrand för att senare dras till Göteborg och repareras. Ångaren var inte försäkrad. Om kaptenen kunde betala sin skuld är inte känt. Under alla förhållanden var det en svår tragedi som djupt berörde alla hemma på Elvenäs.

Ragnhild går på husmodersskola i Stockholm. Hon förlovar sig med Moses Grossman, son till en köpman som invandrat med sin familj från ryska Polen under senare delen av 1800-talet. De gifter sig den 28 maj 1912. Moses är engagerad affärsman - kallar sig "Commercial Agent". Hans och hans bröders aktiviteter i Stockholms affärsliv får snart märkbar inverkan på AP Björklunds agerande under en utveckling framöver som nog ingen kunnat förut säga. Den inleds med att han, AP Björklund således, med en ansevärd summa pengar köper sin dotters arvslott - möjligen efter påtryckning - redan samma år som hon gifter sig. På så sätt kan han hålla samman verksamheterna ännu en tid. Ragnhild och hennes make fick nu möjlighet att disponera ett välkommet start- och rörelsekapital. Ingen kunde ana att första världskriget skulle bryta ut endast två år senare. Inte heller tänkte väl sig någon på allvar att S/S Ragnar på nytt skulle förlisa fast redaren försiktigtvis hade låtit försäkra båten efter olyckan i Bohuslän.

Ny sjöolycka

På kvällen den 27/9 1913 påseglas "Ragnar" midskepps av ångaren "Ellen" söder om Hindens rev i Väneren. Olyckan berodde på en felmanöver men rådhusrätten fastställde att "fog torde ej finnas för anhängiggörande av talan mot någon om ansvar enligt sjölagen". "Ragnar" sjönk inom loppet av några minuter och

fick ligga kvar och falla i glömska. Den 16 april 1999 återfanns emellertid vraket av minröjningsfartyget HMS Spårö. Upptäckten var ett resultat av Vänermuseets i Lidköping dykare och tillika marinarkeolog Roland Petersons samarbete med försvarsmaktens minröjningsflottilj i Karlskrona. Det nyväckta intresset accentuerades av att fotografier och annan dokumentation om fartyget och dess redare fanns i mitt förvar bland rester av min farfars kvarlåtenskap.

S/S Ragnar ersattes inte genom nyanskaffning av ännu ett fartyg. I övrigt bedrevs verksamheten i oförändrad omfattning. För hushållsarbetet på herrgården saknades dock alltjämt en ledande kvinnlig kraft med auktoritet.

År 1914 kom den rätta och tog tjänsten som husföreståndarinna i hemmet. Anna Konstansa Christerson var utbildad för uppgiften och tog sig an ansvaret med framgång för alla parter. Det ledde mycket snart till en fast förbindelse. År 1915 gifte sig Ragnar Björklund med henne. En ny generation skulle få växa upp på gården.

Tiden var mogen för att avsluta delägarförhållandet i sterbhuset. De unga familjerna får organisera sin egen försörjning. År 1915 överlämnar AP Björklund, genom arvsskifte, värdet av halva sitt samlade arbetsresultat att delas lika mellan barnen. Själv flyttar han till Karlstad för att där fortsätta med att bedriva trävaruhandel och rederiverksamhet. Sonen Ragnar erbjuder att förvärva Elvenäs. Dottern Ragnhild hade visserligen tidigare realiserat sin arvslott, men man gjorde ändå slutlig vidräkning 1916 för alla parter, vilket innebar ytterligare ett penningtillskott för hennes del.

I dag skulle vi något förenklat säga att AP Björklunds företag omstrukturerades till tre av varandra oberoende verksamheter. Trävaruhandel och rederi omlokaliseras till Karlstad. Gården låg kvar där den låg med lantbruk och skog. Rörelsekapitalet skickades till annan verksamhet i Stockholm. Under en övergångstid på ett år 1915-1916 förvaltas emellertid boet gemensamt av far och son enligt kontrakt med strikt formulerade regler för arbetsfördelning och ansvar. Formellt har Elvenäs tre enskilda ägare under detta år. Ragnar "tjänstgör som Inspektor" och uppbär lön.

Sammantaget visar perioden 1907-

1915 ekonomisk förlust. En bidragande orsak till detta var naturligtvis fartygsolyckorna. Det nya utgångsläget innebär att verksamheterna i Värmland måste finansieras med banklån och kortfristiga krediter till leverantörer. Då sonen Ragnar fick erlægga köpeskillingen för gården med arvslotten och återstoden genom skuldförbindelse till sin far blev det i praktiken fadern som ansvarade för krediterna. Det var rimligt att denne förbehöll sig rätten till motsvarande säkerhet i Elvenäs egendom. Vi får längre fram se vilken fälla detta oavsiktligt blev.

Ater till Karlstad

När Anders Peter Björklund ensam börjar om i Karlstad år 1916 är det ingalunda med två tomma händer men dock endast med ekonomiska resurser som uppgår till omkring halva värdet av nominella tillgångarna i boet enligt värderingen när han blev änkeman tio år tidigare. Det kunde nu ha varit mer trots arvsskifte. Han är inte heller någon ungdom längre, ska fylla 60 inom några år, men krafterna är långt ifrån förbrukade. Han flyttar in i en trerumslägenhet med adress Älvgatan nr 9, gården No 83 i kvarteret Almen. Fyra år senare flyttar han till större bostad på Norra Strandgatan nr 7, gården No 10 i kvarteret Negern. Hushållet sköts av anställda.

På kontinenten pågår första världskriget. S/S Bele seglar in vinster till rederiet. Under de första krigsåren är hon fullt upptagen i fraktfart mellan Göteborg och Vänerhamnarna men får "krigsmålning" och går ut till inte bara svenska kusthamnar utan, under hela säsongen 1917, även till hamnar i Tyskland, Holland och Danmark. Det gav förmodligen extra förtjänst till såväl kapten som rederi. Skogsdrivningarna pågår också under dessa år, men AP Björklund fångas även av det allmänt stigande intresset för aktiemarknaden. År 1917 har finanskonsortiet AP Björklund - Nils Peterson - J Grossman bildats. Tillgänglig information tyder inte på att konstellationen ledde till särskilt lysande affärer. AP

*Midsommar på Älvenäs i slutet av 1920-talet.
(förf. andre fr. vänster i förgrunden)*

tycks ha stått för pengarna och övriga för rådgivning och bevakning. Däremot såldes "Bele" den 12 oktober 1917 till fem gånger ingångsvärdet i bouppteckningen 1915.

Ekonomisk felsatsning

Freden i Europa kom 1918. Rederiet var avvecklat. Lågkonjunkturen började märkas. Skogsaffärer blev riskfyllda. Aktiekurserna gick våldsamt i botten. För att inte tala om den tyska valutan, som AP hade såväl fordringar som placeringar i. Miljoner mark blev till noll och intet värde. Dotterns familj i Stockholm var redan utblottad och fick bistås för att täcka ytterligare förluster. Borgensåtagande måste infrias. Rörelsen förblödde. Återstod endast att söka sig till familjen på Elvenäs. Sommaren 1922 flyttade farfar ut till Nor. Några månader senare föddes jag som "sladdbarn" i en syskonskara på fem.

Den första tiden efter utflyttningen från Karlstad gjorde farfar flera allvarliga försök att bidra till sin försörjning genom att starta upp nya skogsaffärer fast han egentligen borde ha fått leva som

pensionär på gården. På den tiden var inte ATP uppfunnet! Det sociala skyddsnätet utgjordes av de närstående. Hans svägerska hade genom idogt sparande av sin lärarlön vid flickläroverket i Söderhamn avsatt medel för sin ålderdom. Nu skickade hon en del av detta till sin strandsatta svåger som betalning på "den skuld som hennes broder Frans Frykstedt hade som förvaltare å Tøssebergs Ångsåg Stöpaforss vid avflyttningen.". Hon hade i sitt samvete burit på detta under mer än ett kvarts sekel!

Min far, Ragnar Björklund, hade sanerat gårdens skulder till externa fordringsägare genom att 1920 avyttra ett litet markområde och betala ett blygsamt lån som följt med från patron Almquists tid i början av 1880-talet. Nu när farfar bodde hemma var egendomen i princip skuldfri. Farfar hade däremot en negativ kapitalbild när han i slutet av 1920-talet måste avsluta sin affärsverksamhet. Som säkerhet för rörelsekreditivet låg inteckningen som

han tagit emot som garanti för den del av köpeskillingen som far hade att erlægga utöver arvslotten 1916. Banken behöll inteckningen och beviljade far motsvarande lån på gården.

Lågkonjunkturen blev allt djupare i början av 1930-talet. Banken kunde självklart inte efterskänka räntor och amorteringar. För de löpande kostnaderna lät far mindre fordringsägare få vänta på betalningarna. En mycket liten tuva stjälppte hela lasset! Gården - och hemmet! - såldes på exekutiv auktion 1934.

Anders Peter Björklund avled på lasarettet i Karlstad vid nära 77 års ålder. Kallbrand som följd av diabetes sägs ha förorsakat hans död. Han fick sitt sista vilorum i familjegraven i Lidköping.

Epilog

Vad hände med AP:s ättlingar? Sonen Ragnar Ludvig Björklund, sjökapten, godsägare avled 1/11 1950 i Nor. Han gifte sig 1915 i Nor med Anna Constance Christersson, tidigare husföreståndarinna, född 14/11 1886 i S:t Petri församling. ➔

Kerstin Modén in memoriam

Nr 85

En av våra mest aktiva medlemmar, Kerstin Modén, avled hastigt under pingsthelgen. Hon var vår förenings revisor 1993-95. När folk frågade efter kurser i släktforskning, kunde man med gott samvete hänvisa till Kerstin, för då visste man att vederbörande erbjöds en kurs av mycket hög kvalitet. Som driftig och mångårig kursledare i släktforskning värvade hon också många nya medlemmar till Värmlands Släktforskarförening. Sällan missade hon våra föreningsmöten där hon ofta kom med engagerade inlägg när tillfälle gavs. Strax före sin bortgång justerade hon t ex det senaste årsmötesprotokollet. Förutom släktforskning kring anor i Bergslagen var Kerstin Modén djupt engagerad i den lokalhistoriska forskningen om stadsdelarna Viken och Kvamnerget i Karlstad. Nu lyser vi frid över Kerstins minne.

Lars-Gunnar Sander

Kerstin Modén.

Foto Margareta Modén.

Min farfar...

Fortsättning från sidan 17

samling, Malmö, död 10/4 1978 i Rasbokil, Uppland. Deras barn var Barbro Robsahm, Uppsala, Bo Björklund, Västerås, Anne-Marie Bernstone, Helsingborg, Stig Björklund (d 18/10 2000), Uppsala och Sven Anders Björklund, Karlstad (jag själv).

Dottern Ragnhild Henriette föddes 8/9 1886 i Uddevalla och avled 27/1 1929 i Stockholm. Gift 28/5 1912 med Moses Grossman, grosshandlare, född 3/2 1878 3/2 i Säbrå, Ångermanland, död 20/2 1948 20/2 i Stockholm. Barn: Henry Grossman (död 1991), Upplands Väsby, Margareta Sandberg, Stockholm och Lennart Grossman, Stockholm

Farfar tyckte om att ha mig sittande i sitt knä ibland när han vilade i gungstolen på övre hallen. Jag tyckte om godiset han bjöd på och lekte gärna med miniatyrkompassen som hängde vid klockkedjan. En gång hörde jag honom säga till min mor - "Den här ska Ann'ers ha efter mig". Han menade gulduret, och jag tänkte på

kompassen! Jag fick den, efter fars bortgång, med vidhängande klocka.

För ett par/tre decennier sedan då Anna i Maseru' var väldigt gammal - över nittio tror jag! - kom hon in i köket hos "Axel på Kron". Det fanns plats bredvid mig och kaffe till oss alla. Anna satt knäpptyst och sög i sig sin bulle som hon blötte upp i koppen. Vi hade inte setts sedan 30-talet så det var jag som till det yttre genomgått den största förändringen. Men plötsligt gick det upp för henne! - "Han kunde allt ha varit bra rik han!" kom det stilla. - "Jag e' allt de' också", svarade jag. Hela hennes ansikte lyste upp av förvåning. - "Ble' då' nöe' öv'er?" Mitt svar kändes mycket naturligt "Om Mor Anna menar pengar, så blev det inget över efter farfar, men jag har blivit rik på erfarenhet".

Sven Anders Björklund

Jag är en värmlänning i forskningsringen. Föddes på Hammarstens gård i Grums 1930, men flyttade som sextonåring till Umeå. Efter några år i den staden hamnade jag sedan för gott i Nyköping. Är numera pensionär, och sysslar med bl a släktforskning. En sysselsättning som verkligen fyller min tid.

Från början i min forskning, hade jag ganska liten vetskap om mina fäder, annat än vad de hette, och på ett ungefär var de föddes, men det sista stämde inte. Genom kontakt med pastorsexpeditionen i Grums, fick jag ett första steg och kunde sedan med hjälp av lånade mikrokort från SVAR i Ramsele, komma fram till dagens resultat, som omfattar drygt elva-hundra namn.

Alla anor har jag tyvärr inte lyckats forska mig fram till. Ett dilemma som säkert många delar med mig. Kyrkböckerna ger inte alltid den uppgift man så gärna skulle vilja ha för att kunna fortsätta. Prästerna tänkte väl inte alltid på, att deras anteckningar skulle användas i forskningssammanhang hundratals år senare.

Nåja, allt rår de inte för. Såväl dålig arkivering som bränder har också varit orsaker. Personligen har jag nu nått den punkt då jag inte kan få ut mer från dessa arkivalier. Jag har med andra ord kört fast. Visserligen vet jag att där finns andra arkivmöjligheter, men i första hand ber jag om hjälp från den eller de, som eventuellt känner till namn från mina anedlar.

*Stig Bertsand
Kremlestigen 10
611 63 Nyköping
0155-282262*

Probanden i antavlan är make till probanden i antavla nr 84. Antavlan har kompletterats med några datum och orter med hjälp av Värmlands Kyrkboksregister (Red:s anm.)

Antavla nr 085	Upprättad för Gustav Robert Johansson, f. 1889 på torpet Glantåsen under Portila i Grums. f(2) t Stig Bertsand. Orter i (S) län om inte annat anges				
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63	
Nr 2, <u>fär</u>	Ahlström	Johansson, Anders. Torpare	Lennartsson, Johannes. Torpare	Svensson, Lennart. Danneman	1726 - 1/6-1799, Eskilsäter, Björnrud
Johansson	Johan Andersson	f. 20/9-1811, Eskilsäter, Björnrud	1772, Eskilsäter - 19/6-1846, Eskilsäter	Andersdotter, Sara	24/12-1745, Eskilsäter, Björnrud - 1819
Karl Johan	f. 6/5-1848	d. 5/4-1863, Eskilsäter, Aggerud	Jansdotter, Annica	Carlsson, Jan	f. 1761, Tvetå
f. 1875	Eskilsäter, Aggerud	g. 28/12-1837, Eskilsäter	8 25/1-1784, Ölsrud - 1849, Eskilsäter	Andersdotter, Karin	1757, Grums - 1830
St Kil	d. 1939	Jansdotter, Maja-Lisa	Mattsson, Johannes	Jansson, Mats	d. 1814
d. 1955		f. 22/12-1811, Eskilsäter, Rosenborg	1776, Amål lfs(P) - 1847, Eskilsäter	Andersdotter, Lisbet	1753, Amål lfs(P) - 1826
		d. 26/8-1889, Eskilsäter, Rosenborg	Larsdotter, Britta	Andersson, Lars. Bonde	1731, Millesvik - 14/3-1801, Eskilsäter
		4 9 13/1-1787, Eskilsäter - 1847, Eskilsäter		Jansdotter, Maria	1746, Millesvik - 1821, Eskilsäter, Flåvik
	Andersdotter	Jacobsson, Anders Peter	Cristofferson, Jacob	Jacobsson, Cristoffer	1751, Nor - 1812
	Stina Cajsa	f. 1820, St Kil	1792, Nor - 1864	Larsdotter, Stina	1762, Segerstad - 1829
	f. 1844	d. 1908	Carlsdotter, Stina Cajsa	Andersson, Carl	1770, Fredsberg(R) - 1845
	St Kil		10 1797, St Kil - 1824	Nilsdotter, Maria	f. 1769, Alster
	d. 1922	Jansdotter, Maria	Persson, Jan	Petersson, Pär	1772, St Kil - 1799
f. 1889		f. 1820, St Kil	1792, St Kil - 1854	Jansdotter, Maria	f. 1765, Öe Ullerud
Grums, Portila, Glantås.		d. 1900	Olovsdotter, Elin	Skärning, Olov Ersson	f. 1755, Grava
d. 1982	Olovsson	Söder, Olov Olofsson	11 1792, St Kil - 1856	Bengtsdotter, Margareta	f. 1757, St Kil
	Olov	f. 1807			
	f. 1839	d. 1857			
Göransson	Grums	Jansdotter, Kerstin	12 Olsson, Jan	Nilsson, Olov	1741, Nor - 1813
Ottilia Hildegard	d. 1896	f. 1804, Grums	1770, Ed - 1843	Olssdotter, Kerstin	1736, Grums - 1803
f. 20/4-1907, Gillberga		d. 1889	Andersdotter, Stina	Olofsson, Anders	1738, Grums - 1809
Nr 3, <u>mor</u>			13 1778, Grums - 1817	Olssdotter, Margareta	1748, Grums - 1799
Olssdotter	Jansdotter	Ås, Jan Andersson	Amundsson, Anders	Månsson, Amund	f. 1726
Anna Maria	Maja-Cajsa	f. 1797, Grums	1757, Grums - 1801	Brytessdotter, Margareta	1727 - 1803
f. 1871	f. 1848	d. 1887	Abrahamsdotter, Annica	Svensson, Abraham	d. 1793
Grums	Grums	Larsdotter, Stina	14 1760, Bro - 1832	Persdotter, Stina	f. 1736
d. 1931	d. 1924	f. 1804, Värmskog	Nilsson, Lars	Nilsson, Nils	1723 - 1797
		d. 1878	1752, Värmskog - 1834	Nilssdotter, Margareta	1723, Värmskog - 1798
			Gregorsdotter, Kerstin	Gudmundsson, Greger	1723, Stavnäs - 1793
			15 5/11-1759, Stavnäs - 1825	Olssdotter, Kerstin	1727, Gillberga - 1809

Ur andra medlemsblad

Nr 86

Värmlänningar

AnRopet 2001:2 (StorStockholms Genealogiska Förening) Folk på Utö av *Håkan Elmquist*: bl a nämns läkaren Johan Gustaf Arrhenius född 1786 i Värmland.

An-Språket 2001:2 (Folkare Släktforskarförening) Avesta, en Stadhs fleck 1641-1688 av *Barbro Vikström*: det nybildade stadssamhällets ledande man Erik Erlandsson (Norenus) född 1607 i Värmland.

Bryggan 2001:1 (Samfundet Emigrantforsknings Främjande) De "glömda" svenskarna i Kackley, Kansas av *Alf Brorson*: pastor Olaus Chilleen från Kila, Anders Hedström från Alster och Per Johan Jansson från Munkfors.

Bryggan 2001:2 (Samfundet Emigrantforsknings Främjande) Hågkomster av fotografen Bror Gustaf Gröndal av *Margaret Eddy*: Gröndal hade värmländska anor. Stor utställning av svensk-amerikansk konst: från Värmlands utvandrade konstnärerna Hugo von Hofsten, Herman Södersten, Alfred Jansson och Anders Aldrin.

Diskulogen nr 54 (Föreningen DIS) Slegt med Charles Lindberg av *Per Gjendem*: bl a ättlingar till Hans Karlsson i Köla.

Disponibelt 2001:2 (Dis-Aros) Att hitta släktingar i USA av *Börje Hallberg*: om utvandrare från Älvsbacka.

Flydda dagar 2001:1 (Linde Bergslags Släktforskarförening) Ett bröllop i Wermland av *Jan-Erik Larsson*: hur Christina Charlotta Geijer på Ransäter mot sin vilja år 1779 blev bortgift med brukspatron Uggla på Föskefors.

Skytilen 2001:1 (Romerike Historielag) Efterlysning berörande Töcksmark. **Slækt & Slegt 2001:2** (Solør Slekthistorielag) En forgrening av slekta Suhoinen til Grue Finnskog av *Jan Myhrvold*.

Slækt och Hävd 2001:1 (Genealogiska Föreningen) Under Svar på frågor: Jakob

Jäderham f 1751 i Stockholm och död i Arvika landsförsamling 1793. Gustav Rasmusson i Långelanda, Silbodal, nämndeman 1649. Länsman i Nordmarks härad Arne Nilsson i Backa, Silbodal, död omkring 1651.

Släktthistoriskt Forum 2001:2 (Sveriges Släktforskarförbund) Efterlysningar berörande Gåsborg (Dalkarlssjön), Nedre Ullerud (Siljeström), Nor (Nils Svart vid Edsvalla hamrar), Rämnen (Fikullen), Sillerud, Skillingmark (V Boda) och Tran-kil (Smogesund).

Släktthistoriskt Forum 2001:3 (Sveriges Släktforskarförbund) När Anna for till Amerika av *Elisabeth Thorsell*: om Anna Svensson från Färnebo. Efterlysning berörande Kroppa (Hornkullen och Hättälven).

Släkt-Trädet 2001:2 (Nordvärmlands Släktforskarförening) Släktgården "Vid Sjön" i Ivarsbjörke av *Margit Olsson*. Något ur en släktkrönika av *Ellen Yngve*: om släkten Ehrencrona. En stor släktbok om Ölmstads-släkten av *Arne Vannevik*: om släkten Almqvist. Antavla för *Vivan Nordström* född 1931 i Lysvik. Spanska sjukan i Värmland. Efterlysningar.

Ådalingen 2001:2 (Ådalens Släktforskarförening) Resan till morfar av *Märtha Söderlund*: om Jon Nilsson (1828-1912) i Vadje, Fryksände socken.

Övrigt

AnRopet 2001:2 (StorStockholms Genealogiska Förening) Slektsgransking i Norge av *Anfinn Bernaas*.

Diskulogen nr 54 (Föreningen DIS) Vem har inte en släkting i USA? Av *Urban Windahl*. Tips och råd Disgen 8 av *Lars Blomberg*.

Mark-Rötter 2000:2 (Marks Härads Släktforskarförening) Bot för sot åt folk och få av *Anna Lisa Berglund*.

Roten nr 73 (Skelleftebygdens släktfors-kare) Oäkta barns rättsliga ställning vid mitten av 1700-talet av *Sigrid Håkanson*.

Denna antavla är en fortsättning av nr 64, publicerad i nr 1998:4 som behandlade Mary Reiters far Arnold T. Hedeon. Denna del handlar om Marys mor Rubie, vars far var född i Hökelund (tidigare kallat Klunserud), Kila socken i Värmland och modern var från Fryele nära Värnamo i Småland. Emil Anderson var en yngre bror till min egen farmors far Gustaf Andersson, varvid Emils anor således också är en del av min egen antavla. Detta förklarar att antavlan är något ojämnt utforskad. Ett tack går till Gunnar Jonsson för hjälp med anor i Kila socken.

Carl-Johan Ivarsson
Västra Takene, Högbergstrud
661 94 Säffle

Mary E Reiter
4511 Via Corona
Torrance, CA 90505
USA

Släktthistoriskt Forum 2001:3 (Sveriges Släktforskarförbund) DMS - en förkortning som lokalhistoriker bör lägga på minnet av *Roger Axelsson*.

Släkten 2001:2 (Södra Västerbottens Släktforskarförening) Befolkningsstatistik på nätet av *Tom Juslin*.

Du kan bli Stödande medlem i **Sveriges Släktforskarförbund**, för bara 180 kr/år. Du får *Släktthistoriskt Forum*, Svenska Antavlor, köprabatter m.m.
Sveriges Släktforskarförbund,
Box 30222, 104 25 Stockholm. Tel. 08-695 08 90.
E-post: genealogi@genealogi.se

Upprättad för Rubie Anderson, f 5/5-1903 i Minneapolis, MN, USA					m(3) t. Mary E Reiter. Orter i (S) län om inte annat anges	
Antavla nr 086	Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Generation I Nr 4-7	Generation II Nr 8-15	Generation III Nr 16-31	Generation IV Nr 32-63		
Nr 2. far	Nilsson	Andersson, Nils. Bonde	Olsson, Anders. Bonde	Andersson, Olof. Bonde	17/8-1714, Kila, Torp - 1764, Kila	
Andersson	Anders	f. 21/9-1789, Kila, Hallerud	7/1-1746, Kila, Hallerud - 1817, Kila	Persdotter, Annika	1714 - 11/4-1796, Kila, Hallerud	
Emil	Hemmansägare	d. 24/11-1855, Kila, Hallerud	Olofsdotter, Kerstin	Olsson, Olof. Bonde	21/8-1709, Kila, Ölsrud - 1791, Kila	
Skohandlare	f. 14/9-1819	g. 28/12-1817, Kila	8	Persdotter, Maria	29/3-1721, Kila, Kleven La - 1787, Kila	
f. 9/2-1868	Kila, Hallerud	Persdotter, Kajsa	Andersson, Per. Bonde	Månsson, Anders. Bonde	25/2-1737, Kila, Takene V - 1793, Kila	
Kila, Hökelund	d. 6/12-1879	f. 21/7-1796, Kila, Kärrholmen	26/8-1761, Kila, Takene V - 1835, Kila	Persdotter, Kerstin	f. 29/7-1743, Kila, Djupviken	
d. 27/9-1935	Kila, Hökelund	d. 23/5-1867, Kila, Hallerud	Jansdotter, Maria	Jansson, Jan. Bonde	26/3-1721, Kila, Kärrholmen - 1774, Kila	
Minneapolis(USA/MN)	g. 17/4-1853, Kila	4	9	Olfsdotter, Karin	1728 - 19/4-1773, Kila, Kärrholmen	
g. 1900	Svensdotter	Svensson, Sven. Bonde	Svensson, Sven. Bonde	Svensson, Sven. Bonde	26/12-1724, Kila, Kärrholmen - 1790, Kila	
Minneapolis(USA/MN)	Anna Stina*	f. 9/10-1795, Kila, Takene Ö	5/8-1752, Kila, Takene Ö - 1829, Kila	Jonsdotter, Sara	30/9-1718, Gillberga, Ramserud - 1803, Kila	
Nr 1. ansökare	d. 16/11-1878, Kila, Hökelund	Svensdotter, Kerstin	Svensdotter, Kerstin	Jonsson, Sven. Bonde	1719 - 1760, By, Kråkerud	
Anderson	f. 21/1-1831	g. 27/10-1822, Kila	10	Nilsdotter, Ingegerd	f. 1716, Ed	
Rubie* Wilhelmina	Kila, Takene Ö	Nilsdotter, Anna	Olsson, Nils. Bonde	Jonsson, Olof. Bonde	23/1-1726, Kila, Skalmetan - 1805, Kila	
f. 5/5-1903	d. 12/1-1901	f. 24/12-1788, Kila, Hökelund	24/1-1760, Långserud, Byn - 1844, Kila	Andersdotter, Annika	d. 9/6-1791, Kila, Hökelund	
Minneapolis(USA/MN)	Kila, Hökelund	d. 29/1-1877, Kila, Hökelund	Olfsdotter, Annika	Gabrielsson, Olof. Bonde	d. 9/12-1779, Långserud, Byn	
d. 1/6-1991	Andreasson	5	11	Olfsdotter, Annika	d. 2/2-1774, Långserud, Byn	
Minneapolis(USA/MN)	Jonas	Gudmundsson, Andreas. Bonde	Jonasson, Gudmund. Bonde			
	Hemmansägare	f. 26/5-1790, Fryele(F), Hyltan St	1753 - 10/7-1807, Fryele(F), Hyltan St	Andreasson, Anders.		
Hedean	f. 8/3-1833	d. 14/8-1847, Fryele(F), Hyltan St	Andersdotter, Elsa	Gabrielssdotter, Stina		
Arnold* Theodore	Fryele(F), Hyltan St	g. 26/2-1814, Gällaryd(F)	12			
f. 24/6-1902, Minneap.	d. 6/5-1885	Johansdotter, Johanna	Håkansson, Johannes. Bonde			
Nr 3. mor	Fryele(F), Götagården	f. 1795, Gällaryd(F), Gemmarp	d. 25/1-1795, Gällaryd(F), Gemmarp			
Lundberg	g. 1/1-1860, Fryele	d. 14/8-1864, Fryele(F), Hyltan St	Karlsdotter, Karin			
Augusta Wilhelmina*	Nilssdotter	6	13			
f. 9/9-1875	Johanna Lovisa	Hansson, Nils Petter. Hemmansägare	Nilsson, Hans. Bonde	Hansson, Nils. Bonde		
Fryele(F), Götagården	f. 7/1-1839	f. 15/11-1817, Fryele(F), Lassabo	5/2-1782, Åker(F), Ulshult N - 1872	Håkansdotter, Kerstin		
d. 28/12-1939	Fryele(F), Götagården	d. 19/5-1856, Fryele(F), Götagården	Nilssdotter, Lisa	Svensson, Nils. Bonde	f. 1743	
Minneapolis(USA/MN)		14	21/6-1781, Åker(F), Broddarp - 1857	Larsdotter, Marta	f. 26/6-1741	
		Johannesdotter, Anna Stina	Sandberg, Johannes Danielsson. Abo	Sandberg, Daniel		
		f. 9/8-1816, Mossebo(P), Grönhult	f. 18/11-1785, Stengårdshult(F), Vansebo			
		d. 23/7-1862, Fryele(F), Götagården	Hansdotter, Kajsa			
		7	15 f. 3/11-1793, Nittorp(P), Rya V	Jonsson, Hans		
				Jönsdotter, Katarina		
2000						

Boktips

Gunnar Jonsson: Torp och ödegårdar i Huggenäs

En redovisning av resultaten från torp-inventeringen i Huggenäs åren 1994-2001. 86 sid. A4. Ill. Personregister. Säljes genom Värmlands släktforskar-förening, se sid. 26.

Huggenäs i Näs härad är en ganska obemärkt socken, som dessutom är en av vårt landskaps minsta, både till yta och invånarantal. Många passerar genom socknen på järnväg och riksväg utan att lägga märke till den, och sedan 1970 är det inte ens en egen församling utan är sammanslagen med grannen Södra Ny.

Men socknen är rik på historia. Den är också en av Värmlands bästa jordbruksbygder. Sockenkyrkan, som återinvigdes 1972 efter att länge varit skola, innehåller timmer från den gamla medeltida träkyrkan, som ödelades på 1840-talet. I Huggenäs finns också en stor mängd nu rivna torp och gårdar. Under sju års tid har en studiecirkel arbetat med torpen i Huggenäs, och lagom till socknens "700-årsjubileum" 2001 kunde gruppen presentera sitt resultat. Boken har sammanställts av Gunnar Jonsson i Säffle, välkänd för VärmlandsAnors läsare.

Sammanställningen tar upp 159 nummer, varav de allra flesta är torp men det finns också några försvunna gårdar, sägar, kvarnar och affärer. För varje torp eller gård redovisas de rester som eventuellt finns kvar, kulturväxter och eventuella muntliga traditioner. Dessutom finns det i de fall det varit möjligt en sammanställning ur mantalslängder och husförhörlängder vilka som bött på respektive ställe.

Vissa torpnamn är fantasieggande. Det var förstås vanligt att torpet fick namn efter sin bebyggare, som Danielstorp, Bodinerud, Bull-Majas hage och Anna Noras kulle. Namn som Afrika och

Kanaan har inspirerats av fjärran orter. Sedan finns det torp som namngivits av folkhumorn, som Samvetet, Missunnerud eller Avunden samt Pillikatterud. Det sistnämnda namnet skall komma av att en katt skjutits med pil på den platsen. Tro't den som vill. Slutligen finns det helt obegrip-liga namn, som Biribi.

Boken har en snygg layout och framställningssättet med laserskrivare har gjort att bilderna kunnat återges mycket väl. Är det något man trots allt skulle önska sig, så är det att bilderna kunde ha gjorts något större och att texterna ibland är alltför lakoniska. Men det sistnämnda torde förstås bero på att det inte längre finns så många som kan berätta historier kring torpen. Slutligen ett stort plus för bokens personregister!

Carl-Johan Ivarsson

Knöstads hemman i Kila socken

Utgiven av Kila Östra Bygdegårds-förening, Forskargruppen. 192 s., A5, hft, ill., register. Pris 100 kr. Beställes från Gunnar Jonsson, Säffle, tel. 0533-105 59 eller kilagenealogen@swipnet.se

Så har den flitiga forskargruppen i östra Kila utkommit med sin 24:e utgåva på 14 år. Det nya häftet som också är det tjockaste, berör alla kända bosättningar i hemmanet Knöstad. För den som är intresserad av Kila socken i västra Värmland är Knöstads hemman i Kila socken lika självklar i bokhyllan som forskargruppens tidigare hemmansbeskrivningar.

Många har kanske ovetandes färdats rakt genom Knöstad på sin väg längs E18 från Karlstad mot Oslo. Strax efter att riksväg 45 avvikit mot Säffle passerar man den tidigare så fridfulla Knäsjön och då befinner man sig mitt i Knöstads hemman i Kila socken.

Forskargruppen har sedan 1983 successivt betat sig igenom östra Kila och det nya häftet upplyser om att man hit-

tills klarat av Boda, Djupviken, Ölserud, Dalen, Östra Skrufserud, Östra Takene och Kärrholmen. Återstår gör Ström och Bänterud samt de små hemmanen Svanhult och Kroppåker.

Systematiskt beskriver man respektive boplat, dess uppgång och fall. Av de 65 boställena i Knöstad återstår idag endast ett femtontal. Liksom i övriga Kila har flera av torpen varit så kallade förpantningar. Stugan har byggts på ofri grund och med ett kontrakt på 49 år. Eftersom kontraktet skulle förnyas vart tionde år hann stugan ofta byta ägare flera gånger innan tiden löpt ut. På så vis är det en mängd familjer som passerat revy i Knöstad.

Långt ifrån alla har kunnat knytas till en given boplat - men alla de som bevisligen bött på ett visst torp finns nog samt redovisade i tabeller med namn, födelseår och födelseort. Här har man inte bara gått efter kyrkoarkivalierna utan förteckningen är, som det sägs i skriften, resultatet av ett pusslande av information även från tiondelängder, mantalslängder, lagfartsprotokoll och muntliga uppgifter. Som regel anges även varifrån familjen kom och varthän de flyttade. Ofta blir det korsreferenser till tidigare häften och på så vis kan många följa sina anfäder genom århundraden.

Östra Kila har en skiftande karaktär från Harefjordens strand, via jordbruksmarken längs länsväg 175 och till de djupa skogarna i gränsen mot Ed och Bro. I den oländiga terrängen kan det ibland vara svårt att finna de gamla torplämningarna. Detta underlättas dock dels genom att varje boplat i skriften försetts med koordinater som hänvisar till läget på kartan och dels genom att platsen i terrängen utmärks med en minnestavla. Vidare försöker man redovisa de torplämningar man idag kan finna på platsen. Detta inspirerar säkert läsaren att bege sig ut i markerna och kan förhoppningsvis även vara till nytta i markägarnas kulturminnesvård.

Bland alla publicerade bygdeinventeringar är de från östra Kila helt klart bland de bättre. Kanske ingen lustfylld läsning, men sakliga, enhetliga och lätta att finna i fyller häftena sin uppgift. Häftet om Knöstad innehåller ett flertal bilder. Ofta bär de signaturen K R och är därmed tagna av Knöstads egne fotograf Karl Rud som i början av 1900-talet flitigt dokumenterade östra Kila.

Kanske kan vi i framtiden hoppas på en samlingsvolym med alla torp och gårdar i hela östra Kila och kanske kan vi då även hoppas att gruppen lägger in fler bilder av dem som bott på ställena och av dagens bebyggelse. Men till dess rekommenderar vi intresserade att köpa det nyutkomna häftet.

Som så ofta i grupparbeten finns det personer som bör äras mer än andra. Bokens inledning nämner Astrid Wall och eldsjelen Svante Svantesson, vilka båda gick ur tiden innan Knöstadvolymen låg färdig. Men den sammanhållande länken, han som lusläser kyrkböckerna och sammanställer gruppens forskningsresultat, är sällan omnämnd i dessa skrifter. Gunnar Jonsson har varit med nästan hela tiden sedan dokumentationsarbetet startade 1983. Östra Kila är hans favoritområde, men han har även haft stor betydelse för flera socknar på Värmlandsnäs och då senast med torpinventeringen för Hugge-näs vilken publicerades nära nog samtidigt som Knöstads hemman i Kila socken.

Claes Åkerblom, Sjöfalle

Släktforskarnas årsbok 2001

352 sid. Inb. Ill. Redaktör: Håkan Skogsjö. Sveriges Släktforskarförbund. Stockholm/Göteborg (tr. Västerвик) 2001. ISSN 0280-3984. ISBN 91-87676-28-1.

Detta är den fjortonde utgåvan av förbundets årsbok. Sedan några år har inte årsboken något speciellt tema, utan artiklarna spänner över vida fält inom släktforskarens intresseområde. Årets bok innehåller både personhistoria, heraldik, matrikeluppgifter, släktutredning, källkritik och en hel del annat.

Pistolmakaren Petter Starbus, invandrad till Stockholm med sin familj 1687, får en levnadsteckning av Bar-

bro Waldenström. Owe Jacobsson skriver om färgarhustrun Carolina Ulrica Linds ursprung. Den tidigt föräldralöse norrlänningen Johan Felldin alias Jean de Felldihn blev katolik och hamnade i främlingslegionen. Hans levnadsöde behandlas av Barbro Lindqvist. Lars

Nylander, som medverkat i flera av de senaste årsböckerna, skriver i år om epitafierna i Söderhamns kyrka. Arvid Berghmans heraldiska samling i Kungliga Biblioteket beskrivs av Dag M.

Fortsättning på sidan 27

Höstens program

Fikaträff

Tisdag 25 september kl. 19.00

Arkivcentrum, Bror Almquist-salen

Ta med eget fika, släktforskmateriel och frågor som du vill diskutera.

Träff för lokalombud

Torsdag 4 oktober kl. 19.00

Arkivcentrum, Bror Almquist-salen

Arkivens dag

Lördag 10 november

Programmet ej fastställt. Forskarsalen kommer att vara öppen.

För detaljprogram se VärmlandsRötter

Släktforskardagar i USA

Onsdag 21 november kl. 19.00

Arkivcentrum, Rolf Edberg-salen

Carl-Johan Ivarsson berättar om sin resa till den amerikanska släktforskardagarna i Davenport, Iowa. Servering och släktforskarprat efter föredraget.

Medlemsservice – rådgivning

Rådgivning i forskarsalen på Arkivcentrum

Torsdagar kl. 16.00-20.00 finns en erfaren släktforskare från föreningen på plats, som Du kan diskutera Dina problem med. Nybörjare får hjälp att komma igång med sin forskning.

ANOR SÖKES

Till ANOR SÖKES tar vi emot frågor om anor och ättlingar från alla, som är medlemmar i en släktforskarförening

603. Jeg leter etter mine forfedre i Sverige og har behov for å lete etter: **Mari Gunnarsdtr** (f 1806) i Holmsund, **Skillingmark** sogn o **Nordmark** herred Varmland, og hennes mann **Peder Olsen** (f 1806) i Sverige.

Solveig Glesaaen
Høgskolen i Hedmark
Lærerskolealleen 1
2418 Elverum, Norge
tel 62 43 00 56 fax 62 43 00 02
solveig.glesaaen@lue.hihm.no

604. Jag söker ättlingar till **Johannes Andersson** född 7/5 1835 i **Kihl** och hans hustru **Anna Maja Pettersdotter** född 10/8 1839 i **Nedre Ullerud**. De flyttade troligen till **Lysvik** 1875.

Yngve Aronsson
Storbyn 24
824 91 Hudiksvall

605. 1732 15/10 gifter sig i **Filipstad** **Catharina Andersdtr** med **Magnus Nyström** från **Linde**. Han kommer från **Nyhyttan** i Linde, där han endast är känd under patronymikon **Danielsson**. Hon uppges i hfl Linde f 1712 6/7 i Philipstads socken men jag har ej kunnat finna henne där. Tacksam för hjälp dels med vad det står för ortnamn i vigselnotisen, dels i allra bästa fall om någon vet hennes anor.

Lars Hasselblad
Trastv 26
296 32 Åhus
tel 044-24 30 72

606. Jag söker min farfars mors man i andra giftet. Min farfars mor hette **Johanna Charlotta Larsson** f. 1872-02-13 i **Söderhamn**. Hon arbetade som sömmerska i Söderhamn vid tiden för första giftet med min farfars far **Johan Emil Pettersson Lindberg**.

Johanna och Ludvig gifte sig år 1908 (eventuellt också i Söderhamn) och vi har fått antydningar om att han skulle komma från Södra Gräs socken i nuva-

rande **Sunnemo**, Hagfors kommun. Jag har själv hittat några personer på internet med efternamnet Gräas från Södra Gräs, men tyvärr inte Ludvig. Därför undrar jag nu ifall det är någon som kan hjälpa mig hitta honom och hans familj. **Ludvig Gräas** var född 1869-07-08, och det är tyvärr det enda jag vet om honom. Är det någon som kan hjälpa mig med det? Jag skulle hemskt gärna vilja veta vart mitt efternamn kommer ifrån. Min farfar fick tydligen det efternamnet efter att det hade skett en förväxling i kyrkböckerna, så han fick heta Gräas, och hans halvsyskon (Ludvigs barn) fick efternamnet Lindberg som egentligen farfar skulle ha.

Ulrica Gräas
Getbergsvägen 36 B
931 39 Skellefteå
ulle.g@telia.com

607. Jag söker fadern till en ana som heter **Magdalena Samuelsdtr**. f 1700 "någonstans". Levde och dog i Södra Mossberg, **Ekshärad**. Fadern skall enl. uppgift heta **Samuel Börjesson** och ev. vara från **Broddheden**, var nu det ligger någonstans. Har försökt allt. Läser just nu Färnebo HR. domböcker. Där finns ingen Samuel som passar in. Kanske Du vet.

Anna-Lisa Göransson.
Hotellgatan 12, 4tr.
691 31 Karlskoga
kiersti@oreline.net

608. För något år sedan hade jag en efterlysning i Rötter, jag sökte då **Linus Nilsson** från ett bonderi i **Nillsby**. Det var enda upplysningen jag hade om honom, jag misstänkte att han var far till min mormor.

En dam kontaktade mig och berättade att hon visste vem han var, att hon kände honom när han levde och att hon nu känner hans son.

Vad jag nu fått reda på är att han var min mormors far. Han hette Olof Linus Nils-

son född 1889-02-19 i Siggerud, **Stora Kil**. I **Vitsands** födelsebok för min mormor 1918-07-28, står följande notering: "såsom fader erkänt sig genom skriftligt bevitnade intyg".

Efter min mormors dödsbo har det också kommit fram kort på honom som han skickade till henne. Han sökte kontakt med henne, med de träffades aldrig vad vi vet.

Den dam som skickade brev till mig, om du läser detta så hör vänligen av dig. Vi i släkten vill gärna ha kontakt med efterlevande - men vi vill inte tränga oss på. Jag har foton på Linus som jag gärna kan skicka via mail. Kontakta mig via mailadress nedan eller min mor på telefon: 0243-81302

Med vänlig hälsning
Anna Tegelberg
anna.tegelberg@minmail.net

609. Min mormors mormor hette **Maria Lanner**. Hon var, enligt uppgift, född i **Fryksände** den 14 mars 1823. I födelseboken finns hon inte med, men uppgiften följer henne när hon, som vuxen, via **Västra Vingåker** i Södermanland flyttar till **Medelpad**. Kanske är efternamnet inte obekant i Värmland? Kanske är det ett finskt namn, som försvenskats eller ett vallon- eller smednamn? Kanske är det ett geografiskt namn?

Eva Josephson
Västra Trädgårdsgatan 63
611 32 Nyköping
eva.josephson@spray.se

610. Hej. Jag söker information om **Olof Piscator** som var gift med **Lisa Kjellin** omkring 1725 och bosatt i **Kil**. O.P. dog omkring 1739 i Högvälta i **Frykerud**. Jag är intresserad av all information som kan berätta vem han var, hans födelseår, vilka hans föräldrar var, hans yrke osv.

Mildred Anderson
Vallavägen 41, 3 tr
136 41 Haninge
tel 08-7410893

611. Jeg lurte på om någon kunne hjelpe meg med og finne ut noe om min stamfar **Petter Hanson** født.5 August 1832 i **Trankil**. Emigrerte til Norge og Kollerød 27Oktober 1849 med attest fra Com. Nygren. Er intressert i hans svenske opphav. Håper på en Positiv tilbake-melding.

*Bjørn Pettersen
Ammerudveien 19
0958 Oslo, Norge
bjope3@online.no*

612. Jeg søker etter min mormors far som engang før 1880 kom fra **Tocksmark** i Vermland til Norge. Hans navn: **Aron Johansson** født 08.08.1846 **Reidar Larsen**

*Hovet Ring 32
3931 Porsgrunn, Norge
larsenreidar@hotmail.com*

613. Vet någon någonting om **Anders Andersson Sköld**? Han stod som avskedad soldat når han avled 6/12 1856 i Hinderstorps ägor, **Kvistbro**, Örebro län. Han var född 1782 i **Östmark**, Värmlands län.

*Christer Ode-Lundberg
Ekersgatan 15
703 42 Örebro
tel 019-107125*

614. Om någon har oppgifter om följande personer så är jag tacksam för svar. **Göran Hansson** och hans hustru **Lena Oldsdotter** och deras son **Elias** f. 1722 04 01 i Lesjöfors (Lesjö Bruk) **Gåsborn**.

*Jan Nilsson
Bryggargränd 7B
862 31 Kvissleby
tel 060 - 560698
j.n.mastersmith@telia.com*

615. Kan någon hjälpa mig och ge information om en **John Andersson** född i slutet av 1800-talet, troligen från **Västra Ämtervik**. Han emigrerade någon gång kring förra sekelskiftet till Amerika. Han gifte sig med min mors kusin (Lisa Kristina): **Elisabeth Hansson** f. 6/1 1891 från **Bergs** s:n, Jämtland. Elisabeth for

till **Amerika, Seattle**, den 18 maj 1910 via Trondheim. John Anderson och Elisabeth. Båda hade emigrerat till USA och de träffades där.. De fick 3 barn; två söner **Sigurd** och **Hugo** födda omkring 1914 och 1918 och de fyra var på besök i Sverige 1921 -även i Västra Ämtervik. De fick även en dotter **Agnes**(?) som troligen föddes efter 1921 tacksam för alla uppgifter jag kan få. Jag är lite osäker på om deras dotter hette Agnes, men troligen -det var 'mormoderns' förnamn. Egentligen var Lisa Kristina född i Klöv-sjö men blev fosterbarn i Mo, Bergs s:n, Jämtl. Jag söker nu uppgifter om maken John Andersson och hoppas kunna hitta ättlingar i USA till John och Elisabeth Anderson. Jag tror att de var bosatta i Seattle-området.

*Ingrid Wikberg,
Aprilgatan 2a,
126 33 Hägersten*

616. Søker etter min farmors farmor som skal ha flyttet til Sverige fra Norge mellom 1835 - 1846. **Karin Pettersdotter** = **Karin Johannesdotter Pettersson** i 1846 - Lofterud, **Gillberga**, Värmland. Kan dette være **Karen Johanne Peettersdatter**, døpt 27 May 1821 Eidsberg, Østfold. Carin Pettersdotter født: 7 mai 1821 i Norge død: 3 oktober 1897 i Gissleby, **Långserud**, Värmland Sverige + **Gustaf Larsson** født 16 februar 1825 i Gillberga, Värmland, Sverige. Gift 24 juli 1846 i Långserud/Gillberga, Värmland, Sverige. Død: Bet. 1855 - 1860 i **Wärmskog**, Värmland, Sverige. **Terje Røed Hansen**
terje.roed.hansen@dnv.com

617. Min mormor **Signe Kristina Ersson**, f. 1893, var utomäktenskaplig dotter till **Emma Ersson**, **Gudmundrå** fs, Kramfors. Emma gifte sig senere med kyrkvaktmästaren **Per Dahlin** i samma församling.

Det har alltid hävdats inom familjen dels att min mormors far var från Värmland, dels att han och Emma skulle ta ut lysning för att gifta sig. Det blev aldrig något giftermål dem emellan då "värmlänningen" omkom i samband med en olyckshändelse. Kontroll av lysnings-

Ficheläsare till salu

Minibox bärbar säljes för 2000 kr.
*Harriet Wikström
Tel 054-860901*

och dödbok gav inga som helst ledtrådar. Emma gick bort 1934. Någon gång mellan 1934 och 1940 kom helt oaviserat en okänd man på besök hos familjen. Han presenterade sig, namnet kommer ingen ihåg, samt omtalade att han kom från Värmland. Orsaken till besöket - han frågade efter Emma. Han blev upplyst om att hon var död och enligt vad jag har hört så lär samtalet inte blivit så mycket längre.

Om någon känner till något om detta så skulle jag vara synnerligen tacksam för alla upplysningar.

*Mariann Holmberg
Eriksbergsvägen 7A
641 32 Katrineholm
0150-552 73*

618. Jeg ønsker å finne opplysninger om min farfar **Anders Smebye**, født 12/2 1851 vissnok i **Charlottenberg** eller i nærheten - død 17/11 1923. Kan dere hjelpe meg?

*Geir Bjørnar Smebye
Aslak Boltsgt. 2
2316 Hamar, Norge*

Svar till anor sökes nr 450.

I Hammaren i **Kinnarumma** församling, Västergötland har jag år 1820-26 hittat hammarsmederna **Stålberg**. Fader **Olof** f 6/9 1766 i Bredgården, Västra Fågelvik och sonen **Anders** f 10/10 1795 i Nyed. De står som inflyttade 1822 från **N. Ullerud** resp. Ransäter. Båda flyttade sedan vidare till Liljedals bruk i **Rämen**, Anders ca 1827 och fadern något tidigare.

*Christer Ode-Lundberg
Ekersgatan 15
703 42 Örebro
tel 019-107125*

Föreningens utgivning av böcker och register

Föreningen säljer ett antal publikationer, både egna och medlemmars. Medlemmar som önskar annonsplats för egna publikationer, kontakta ordföranden. Medlemmar får 10% rabatt på föreningens egna publikationer, markerade med *. För angivet pris tillkommer pack och porto. Order som överstiger 500:- skickas per postförskott, övriga faktureras. Egna publikationer kan även köpas direkt hos föreningens sekreterare. Vi rekommenderar beställning via brev/fax till sekreteraren eller e-post till kilagenealogen@swipnet.se. Vid slutförsäljning kan dröjsmål uppstå under trycktiden.

Torp och ödegårdar i Huggenäs

Förteckning och beskrivning med kända inneboende över de försvunna boställena i Huggenäs socken. En sammanställning av resultaten från torpinventeringen åren 1994-2001. Ort- och personregister. 36 bilder. 86 sidor A4. Gunnar Jonsson m fl.

..... Pris 100:-

Dalslands ortregister ny utökad upplaga

En sorterad förteckning av över 2500 dalsländska ortnamn från medeltid till nutid.
40 sidor A4.

..... Pris 45:- *

Andra och utökade upplagan, kompletterad med bruk, hammare, socknar och tätorter.

Döde 1688-1843 225:- *

Döde 1844-1920 225:- *

Kila (S)

Gunnar Jonsson

Födde 1640-1817 225:-

Födde 1818-1900 225:-

Vigde 1689-1900 120:-

Bouppt. 1744-1859 60:-

Lysvik (S)

Arne och Moira Linnarud

Fb, vb, db 1692-1793 350:-

Norra Råda (S)

Mats Hellgren

Födde 1725-1769 140:- *

Stavnäs (S)

Jan Thimberg

Födde 1687-1775 170:- *

Födde 1776-1850 200:- *

Födde 1851-1920 210:- *

Vigde 1687-1920 300:- *

Döde 1687-1820 300:- *

Döde 1821-1920 300:- *

Sunne (S)

Margit Olsson och Arne Linnarud

Fb, Vb, Db 1669-1736 300:-

Fb, Vb, Db 1737-1758 300:-

Fb, Vb, Db 1759-1774 300:-

Fb, Vb, Db 1775-1793 350:-

Vitsand (S)

Kerstin Risberg

Fb, Vb 1824-1860 250:- *

Älgå (S)

KG Lindgren

Födde 1688-1835 225:- *

Födde 1836-1924 225:- *

Vigde 1688-1920 125:- *

Döde 1687-1920 160:- *

Register och avskrifter

Bogen (S)

Carl-Johan Ivarsson

Fb, Vb, Db 1850-1920 225:- *

Botilsäter (S)

AMP Cresco, G Jonsson och C-J

Ivarsson, Sjöfle

Födde 1721-1920 225:- *

Vigde 1721-1920 110:- *

Döde 1721-1920 150:- *

Ekshärad (S)

Mats Hellgren

Födde 1665-1722 200:- *

Födde 1723-1799 140:- *

Förs. bok 1665-1750 200:- *

Eskilsäter (S)

C-J Ivarsson, G Jonsson

Födde 1688-1920 225:- *

Vigde 1688-1920 100:- *

Döde 1688-1920 125:- *

Fryksände (S)

Knut Malmström

Födde 1707-1765 290:- *

Glava (S)

Arbetsmarkn. proj. i Arvika

Vigde 1699-1920 175:- *

Gunnarskog (S)

Carl-Johan Ivarsson

Vigde 1688-1920 225:- *

Födde 1688-1799 225:- *

Födde 1800-1842 225:- *

Födde 1843-1871 225:- *

Födde 1872-1920 225:- *

Ölserud (S)*Arbetsmarknadsprojektet Cresco***Födde 1754 - 1920 225:- *****Vigde 1754 - 1920 60:- *****Döde 1754 - 1920 100:- *****Östmark (S)***Kerstin Risberg***Födde 1765-1820 240:- *****Ortregister***Gunnar Jonsson***Värmland 70:- *****Dalsland (ny upplaga) 45:- *****Värmlands Släktforskar-katalog 1999***Ny utökad utgåva*

202 forskare med över 3600 forskar-uppgifter. Litteratur- och arkivtips. Släkt-utredningar i arkiv och samlingar. Registerförteckning mm. 102 sidor

..... 70:- ***Arbetsvandringar Värmland Härjedalen****under 1800-talet 100:- ****Roger Alderstrand o ABF Härjedalen***Värmländska Antavlor 1-50**

Antavlor publicerade i VärmlandsAnor 1990-1997. Totalt över 14 000 anor. Socken- och släktnamnsregister.

..... 140:- **Hembygds-litteratur**Mats Hellgren***En kyrkoherdes vardag Ekshärad 1700-1758**

Andreas och Bengt Piscator, kyrkoherdar, har fört anteckningar om allt som tilldragit sig i prästgården. År 1758 omfattar dag för dag notering. Häftat 186 sid. **150:- ***

Utnyttja din medlemsrabatt!

Medlemmar får 10% rabatt på alla publikationer som ges ut av föreningen, markerade med *.

*Axel Em. Löf***Ölme Härads Dombok 1629 - 1650**

Nytryck från 1997. Huvuddelen av materialet utgörs av Ölme härads dombok. Dessutom finns ett par protokoll från Visnum och Färnebo härader, Varnums kyrkobok för tiden 1645-50, en mantalslängd för Ölme och Varnum 1642 mm. Häftad, 234 sid, person och sakregister. **200:- ***

*Eric Sundell***Kvarnarna vid Rottnafallen**

Kvarnindustrins uppbyggnad från 1600-talet. Teknik, matning, kvarnbeskrivningar, personindex. 110 sidor i häfte med 4-färgsomslag

..... 120:- **Maj Olsson m.fl.***Torp och ödegårdar i Ölserud**

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag **50:-**

*Britta Johansson m.fl.***Torp i Botilsäter**

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag **50:-**

*Gunnar Jonsson m.fl.***Torp och ödegårdar i Huggenäs**

Förteckning och beskrivning med kända inneboende över de försvunna boställena i Huggenäs socken. En sammanställning av resultaten från torpinventeringen åren 1994-2001. Ort- och personregister. 36 bilder. 86 sidor A4 **100:-**

*Övrigt***Antavleblanketter A3, 5 st 15:- *****Nytt från VSF 1984-91****hel årgång 75:-****VärmlandsAnor 1992-98****per nummer 30:- *****hel årgång 100:- *****VärmlandsAnor 1999-****per nummer 40:- *****hel årgång 120:- *****Råd och tips vid registrering****av kyrkböcker 25:- ****Släktforsknars årsbok...**Fortsättning från sidan 23**Hermfelt.*

Göran Sparrlöf skriver om myt och verklighet kring slaget vid Mjölby 1543 – en händelse i samband med Dackefejden. *Alan Dufberg* ger en in-trängande skildring av nattmännen i Malmö – en mycket utstött och föraktad samhällsgrupp som var gamla tiders ren-hållningsarbetare, som tömde latrintunnor och tog hand om självdöda djur.

Den längsta artikeln är författad av *Carl Szabad*. Den behandlar präster i Ångermanland från äldsta tid till 1700-talet och är en komplettering av de uppgifter som finns i Leonard Bygdens herdaminne över Härnösands stift. Det är kanske ingen artikel som man lustläser, men det är ändå oerhört nyttigt att uppgifter av denna karaktär kan samlas på ett ställe.

Det finns två artiklar med värmländsk anknytning. *Ullagreta Carlsson*, tidigare redaktör för Svenska släktkalendern och även mottagare av Victor Örnbergs hederspris, berättar om arbetet med att ge ut en ny upplaga av den gamla släktboken "Värmländska släkten Berggren från Saxån med dess utgreningar". Släktnamnens förste bärare var brukspatronen Johan Berggren (1713-1792). *Ullagreta Carlsson* berättar om hur hon arbetat, om kontakter som hon fått och ger också i berättande form en framställning om släkten. Den andra värmländska artikeln är "Smeder i Värmland" av *Kjell Åberg*. Denna artikel bygger på det föredrag som han höll vid släktforskar dagarna 1999, och som också finns med i VärmlandsAnor 2000:4. Artikeln i årsboken är något förändrad jämfört med den i vår tidskrift. I årsboken finns också en omfattande förteckning av litteratur om smeder, järnhantering m. m. Denna litteraturlista torde vara oumbärlig för den som forskar om smeder.

Årsboken avslutas med en artikel om järnbruksepoken vid Forssjö i Stora Malms socken, Sörmland av *Stig Jansson*, samt av en komplett innehållsförteckning för Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven 1993-2000. Här finns också släktforskarförbundets årsberättelse för 2000.

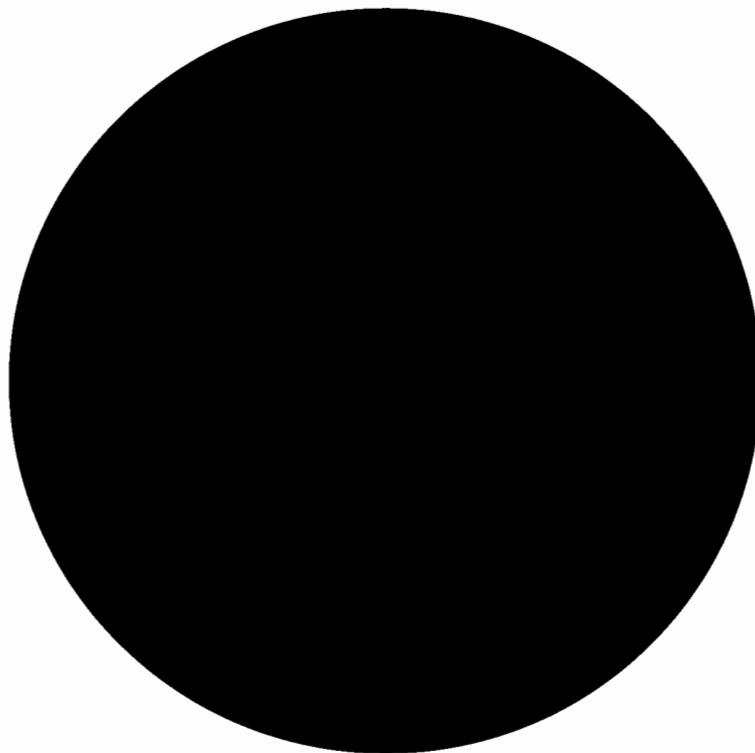
Carl-Johan Ivarsson

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning retur
med den nya adressen till:
Värmlands Släktforskarförening
c/o Lars-Gunnar Sander
Norra Berghaget
667 32 FORSHAGA

B

Föreningsbrev

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Tryckeri Knappen.
Det är grönt.

Box 2149, Ramgatan 7, 650 02 Karlstad.
Tel 054-22 15 00. Fax 054-22 15 19.
E-post tryckeri@knappen.se. Hemsida www.knappen.se
Miljöcertifierad ISO 14001, Svanenlicensierad